

ပြန်သည်။ ထို့ကြောင့် အမှတ် (၁၂) ကုန်းအဆောက်အအုံ၏ မူလပန္နက်ပုံစံမှာ အလယ်စက်ဝိုင်းကြီးမှ အရပ်ရစ်မျက်နှာသို့ ဒေါက်ဆန်အုတ်ရိုးများ ဖြာထွက်သွားသည့် ပုံစံပင်ဖြစ်ကြောင်း ဆက်စပ်တွေးဆ ယူရပါသည်။

အမှတ် (၁၂) ကုန်းကို တူးဖော်ရာတွင် အရိုးအိုး ကိုးလုံး၊ လူရိုးအပြည့်အစုံ တစ်ခု၊ အရိုးပုံ သုံးခုတို့ကို တံတိုင်းများအပြင်ဖက်နေရာများ၌ မြှုပ်နှံထားကြောင်း စုံစမ်းရရှိသော အမှတ် (၂) အလွှာမှ ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိရ၏။ အမှတ် (၁) မြေလွှာတွင်မူ ညိုဝါရောင် ဂေါဒန်ကျောက်ဖြင့် ပြုလုပ် ထားသည့် ခရစ်နှစ် ၁၆ ရာစုနောက်ပိုင်း အက္ခရာအရေးအသားပါရှိသည့် ကျောက်တံဆိပ်ရာကလေးတစ်ခု တူးဖော်ရရှိသည်။ ယင်းတို့အကြောင်း သက်ဆိုင်ရာအခန်းတွင် ကြည့်ရှုရန် ညွှန်ပြအပ်ပါသည်။
(ဆွဲပုံ ၈ ရှု)

အမှတ်(၁၃)ကုန်း။ ။ အမှတ် (၁၂) ကုန်းကို တူးဖော်လိုက်ရာ ပေါ်ပေါက်လာသော အဆောက် အအုံသည် သဗ္ဗိုင်းဂူဖြစ်ကြောင်း လူရိုးစုများနှင့် အရိုးအိုးများက ပြသနေကြ၏။ ဤအချက်သည် စဉ်းစား စရာပြဿနာတစ်ရပ် ပေါ်ပေါက်စေပါသည်။ ယင်းမှာမြို့၏ အရှေ့ဘက်အခြမ်း (၀၁) ရွေးအခါကစ၍ ယခု ခေတ်အထိ မင်္ဂလာရှိသည်ဟု ယူဆလေ့ရှိသောဘက်၌ပင် သဗ္ဗိုင်းဂူများ ထားရှိတတ်သလောဟူသော အချက်ပင်ဖြစ်ရာ ထိုအချက်ကို အဖြေရှာသည့်အနေဖြင့် အမှတ် (၁၃) ကုန်းနှင့် အမှတ် (၁၅) ကုန်းများကို ရွေးချယ်တူးဖော်ခဲ့ပါသည်။

အမှတ် (၁၃) ကုန်းသည် အမှတ် (၁၁) ကုန်း မြို့ဝင်ပေါက်၏ အနောက်မြောက် ကိုက် ၂၀၀ နှင့် အမှတ် (၉) ကုန်း၏ အရှေ့တောင်ကိုက် ၃၃၀ အကွာတွင် တည်ရှိသော ကုန်းနိမ့်ကလေးတစ်ခုဖြစ်သည်။ ကုန်း၏ အတိုင်းအတာမှာ အရှေ့အနောက် ပေ ၁၂၀ နှင့် တောင်မြောက် ပေ ၁၅၀ ဖြစ်၍ ဝမ်းဘဲဥပုံ သဏ္ဌာန်ရှိသည်။ အမြင့်မှာ ၃ ပေ ၆ လက်မသာရှိ၍ အနောက်တောင်ဘက်သို့ ပြေပြေလျှောလျက်လည်း ကောင်း၊ အရှေ့မြောက်ဘက်သို့ မတ်စောက်လျက်လည်းကောင်းရှိကြောင်း တွေ့ရသည်။

ဤကုန်းကို တူးဖော်လိုက်သောအခါ အလယ်တွင် အချင်း ၁၈ ပေရှိသော အုတ်ခုံဝိုင်းကို ဘေး တစ်ဖက်တစ်ချက်၌ လေးထောင့်အုတ်ရိုးများ ကာရံထားသည့် အဆောက်အအုံတစ်ခု ထွက်ပေါ်လာလေ သည်။ အလယ်စက်ဝိုင်းတွင်အုတ်လွှားရေ ၁၆ လွှားသာရှိ၍ ဘေးဖက်တံတိုင်းများမှာ တစ်ခုလျှင် ပေ ၃၀ ရှည်လျား ၍ အနံ သုံးပေရှိကာ အုတ်လွှားရေ ၁၁ လွှားစီဖြင့်ပြုလုပ်ထားသည်။ အနောက်ဘက်တံတိုင်းမှ အနောက် ဘက်သို့ တံတိုင်းတစ်ဖက်သာ ကျန်ရှိသည့် အုတ်ခုံစွန်းတစ်ခု ထုတ်ထားရာ ယင်းသည်အလျား ၁၄ ပေနှင့် အနံ ၃ ပေရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဤကုန်း၌ အရိုးအိုးများ မတွေ့ရသော်လည်း အရိုးခေါင်း နှစ်ခုနှင့် အရိုးပုံ အနည်းငယ်ကို အနောက် ဘက်တံတိုင်းအပြင်ဘက် အနောက်မြောက်ထောင့်၌ မြှုပ်နှံထားသည်ကိုတွေ့ရသဖြင့် ဤကုန်းသည် သဗ္ဗိုင်း ဂူတစ်ခုဖြစ်ကြောင်း သိသာထင်ရှားပါသည်။ မြေလွှာသဘောအရ ဤကုန်းကို ကနဦးက မြေဖို့ပြီးနောက် အရိုးစုများကို ချထားကာ အုတ်အဆောက်အအုံကို ဆောက်လုပ်၍၊ တစ်ဖန် အုတ်အဆောက်အအုံမှ အုတ်လွှား လေးလွှား မြှုပ်သည့်တိုင်အောင် ထပ်မံမြေဖို့ အသုံးပြုခဲ့ကြောင်း တွေ့ ရ၏။ (ဓာတ်ပုံ - ၇ ရှု)

အမှတ် (၁၅) ကုန်း။ ။ အမှတ် (၁၂) နှင့် (၁၃) ကုန်းများတွင် တွေ့ရသော အရိုးအိုး၊ အရိုးစု မြှုပ်နှံသည့်ဓလေ့ကို စိမ့်ထင်ရှားစွာ သိရှိနိုင်ရန် အမှတ် (၁၅) ကုန်းကို ရွေးချယ် တူးဖော်ခဲ့ပါသည်။ အမှတ် (၁၅) ကုန်းသည် အမှတ် (၁၂) ကုန်းမှ အနောက်တောင်ဘက် ကိုက် ၁၀၀ အကွာ အမှတ်



ဓာတ်ပုံ ၇။ ။ အမှတ် ၀၃ ကုန်း (တောင်ဘက်မှ) ဖြစ်ပေါ်



ဓာတ်ပုံ ၈။ ။ အမှတ် ၀၅ ကုန်းတွင်တွေ့ရသော အဆောက်အအုံ၊ မြေလွှာနှင့် အပိုးအိုးများ

(၁၀) ကုန်းမှမြောက်ဘက် ကိုက် ၄၄၀ အကွာတွင် တည်ရှိသော အရှေ့အနောက် အလျားပေ ၉၀ နှင့် တောင်မြောက် အနံ ပေ ၆၀ အသီးသီးရှိသည့် ကုန်းကလေးတစ်ကုန်းဖြစ်သည်။ အမြင့်မှာမူ ပတ်ဝန်းကျင်မြေမျက်နှာပြင်မှ အထက်သို့ သုံးပေခန့်သာရှိ၏။

ဤကုန်းကို တူးဖော်လိုက်သောအခါ မျှော်လင့်ထားသည့်အတိုင်း အရိုးအိုးနှင့် အရိုးစုများ မြှုပ်နှံထားသည့် သင်္ချိုင်းဂူတစ်ခု ပေါ်ထွက်လာလေသည်။ ယင်းသင်္ချိုင်းဂူမှာလည်း စတုရန်းကျကျ ဆောက်လုပ်ထားသောကြောင့် အုတ်တံတိုင်းတစ်ခုလျှင် အလျား ၂၉ ပေ ၁၁ လက်မ၊ အနံ ၃ ပေ၊ အုတ်လွှားရေ ယျမ်းမျှ ၀၂ လွှားစီထားကြောင်း တွေ့ရ၏။ လေးဘက်ကာရံထားသော အုတ်တံတိုင်း၏ အရှေ့တောင်ထောင့်မှ အလယ်ပိုင်းသို့ စွန်းထွက်နေသော အလျား ၈ ပေ၊ အနံ ၂ ပေ၊ အုတ် ၄ လွှား စီထားသည့် အုတ်ရိုးငယ်တစ်ခုကို တွေ့ရသော်လည်း ယင်းကို မြေလွှာသဘောအရ မူလ စတုရန်းတံတိုင်းများ တည်ဆောက်ပြီးမှ ဆောက်လုပ်ကြောင်း ထင်ရှား၏။ မူလ စတုရန်း အဆောက်အအုံ၏ အရှေ့ဘက်တံတိုင်းမှ အရှေ့ဘက်သို့ အုတ်စွန်းထုတ်ထားသော်လည်း အုတ်စွန်းနှစ်ခုရှိသည့်အနက် နှစ်ခုစလုံးပင် ကျိုးပြတ်နေသည်ကို တွေ့ရသည်။ အကယ်၍ ယင်းအုတ်စွန်းများ အကောင်းပကတိရှိမည်ဆိုပါက ယင်းတို့မှာ အလျား ၁၄ ပေခန့်စီ ရှိမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ အရှေ့ဘက်တွင် အုတ်ခုံအကြွင်းအကျန် အထောက်အထားများ တွေ့ရှိရသည်။

အမှတ် (၁၅) ကုန်းကို တူးဖော်ရာတွင် အရိုးအိုး ခြောက်လုံးနှင့်အရိုးစု တစ်ခုကို တွေ့ရ၏။ မြေလွှာသဘောအရ အဆောက်အအုံကို ဦးစွာဆောက်လုပ်၍ အဆောက်အအုံ ဆောက်လုပ်ပြီးမှ အရိုးစုနှင့်အရိုးအိုးများကို ချထားကာ မြေဖို့ကြောင်း သိရှိရလေသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၈ ရှု)

ဟန်လင်းမြို့ဟောင်းအတွင်း ဖော်ထုတ်ပြီးသမျှ သင်္ချိုင်းဂူများ၏ ပန္နက်ပုံစံများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်းအားဖြင့် ယင်းတို့မှာ လေးထောင့်အဆောက်အအုံများဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ တစ်ခါတစ်ရံ အတွင်းစက်ပိုင်းအုတ်ခုံပါရှိတတ်၍ တစ်ခါတစ်ရံ သင့်လျော်ရာတစ်ဖက်ဖက်သို့ အုတ်စွန်းထုတ်ဖော်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း တွေ့ရှိရသည်။ ပုံစံအားဖြင့် ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်းရှိ အမှတ် (၁၂) (၁၄) (၁၈) တို့နှင့် တူညီကြ၏။ ဟန်လင်းသင်္ချိုင်းဂူများ ဆောက်လုပ်ရခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် အရိုးအိုး၊ အရိုးစုများမြှုပ်နှံရန်ဖြစ်သောကြောင့် ဗိဿနိုးရှိ အရိုးအိုး အရိုးစုများ မြှုပ်နှံသည့် ဓလေ့နှင့်လည်း ထပ်တူထပ်မျှတူညီနေသည်ကို တွေ့ရ၏။ သေလွန်ပြီးသူများအတွက် ယင်းတို့၏ အရိုးစု အကြွင်းအကျန်များနှင့် အရိုးအိုးများကို ထာဝရတည်ရှိအောင် မြှုပ်နှံထားရှိရာ အဆိုပါ သင်္ချိုင်းဂူများသည် ယင်းတို့၏ ဒုဓမ္မလာဓလေ့ကို ဖော်ထုတ်ပြသရာအဆောက်အအုံများအဖြစ် မှတ်ယူသော် အကြောင်းခိုင်လုံသည်ဟု ထင်ပါသည်။

ဃ ။ ရေလှောင်ကန်ပေါင်ရိုး

ဟန်လင်းမြို့ဟောင်းတည်နေပုံကို ထောက်ရှုသော် အရှေ့ဘက်မြို့ရိုးအနီး၌ ကွန်တိုမျဉ်း ပေ ၃၅၀ သည် မြို့၏အရှေ့ဘက်တစ်ခြမ်းကို ဖြတ်သန်းလျက်လည်းကောင်း၊ မြို့အလယ်လောက်မှ ကွန်တိုမျဉ်း ပေ ၃၅၀ သည် အနောက်ဘက်တစ်ခြမ်းလုံးကို ဖြတ်သန်းလျက်လည်းကောင်း တည်ရှိနေကြ၏။ မြောက်ဘက်မြို့ရိုး၏ အနောက်ခြောက်ထောင့်တစ်နေရာတွင်မူ ကွန်တိုမျဉ်း ပေ ၄၀၀ သည် မြို့ရိုးကို ဖြတ်သန်းလျက်ရှိ၏။ ယခုလက်ရှိ ဟန်လင်းကြီးကျေးရွာတွင် တည်ထားသော မြို့ရိုးဟောင်းတည်နေရာ၏ တောင်ဘက်ခြမ်းတစ်ဝိုက်သည်လည်းကောင်း၊ အရှေ့ဘက်မြို့ရိုး၏ အရှေ့တွင်ရှိသော လယ်ကွင်းများသည်လည်းကောင်း၊ ပေ ၃၀၀ ကွန်တိုမျဉ်းနှင့် ယင်းထက်နိမ့်သော မြေခံနိမ့်ပိုင်းတွင် ကျရောက်နေ၏။ ထို့ကြောင့် အုတ်တံတိုင်းလေးဘက်

ကာရံ တည်ဆောက်ထားသော မြို့ဟောင်းနေရာသည် ကုန်းမြင့်ပိုင်းကျသည်က တစ်ကြောင်း၊ ယခုလက်ရှိ အခြေအနေများအရ ရေပူစမ်းများနှင့် နီးသောအပိုင်းသည် ကွန်တိုမျှင်း ပေ ၃၀၀ အောက်ပိုင်း၌ ကျရောက်၍ လက်ရှိရေပူကုန်းရပ်နှင့် တွင်းမ ရပ်အကြားတွင် ကျရောက်နေကာ မြို့တွင်းပိုင်းနှင့် အတန်ငယ် ကွာဝေးနေသောကြောင့် တစ်ကြောင်း၊ မူလမြို့တည်စဉ်က မြို့နေလူထုအတွက် ရေအများအပြားရရှိစေရန် မည်သို့မည်ပုံ ကြံစည်ဆောင်ရွက်ထားရှိခဲ့ကြောင်း စူးစမ်းရှန်မှာ လွန်စွာအရေးကြီးပေသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ယဉ်ကျေးမှုတစ်ခု၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက်နိုင်ရေးတွင် ရေရရှိရေးသည် လွန်စွာ အရေးကြီးသဖြင့် ဟန်လင်းကြီးမြို့ဟောင်းအတွက် ရေရရှိရန် မည်သို့စီမံထားကြောင်း လေ့လာရန် လိုအပ်ပေသည်။

အထက်ပါအချက်ကို ယခုလက်ရှိ ရွှေဂူကြီးဘုရားအနီးမှ အရှေ့တောင်ဘက်သို့ ဆန့်တန်းဆောက်လုပ်ထားသော နဂါးရုန်းတစ်ဖက်ဆည်ကန်က အဖြေပေးနိုင်မပေးနိုင် သိရှိနိုင်ရန် အမှတ် (၁၄) ကုန်းကို နဂါးရုန်းကန်ပေါင်တစ်နေရာ၌ သတ်မှတ်ကာ ကျင်းရှည်စနစ်ဖြင့် တူးဖော်ပါသည်။

အမှတ် (၁၄) ကုန်း။ ။ ရွေးချယ်လိုက်သော အမှတ် (၁၄) ကုန်းနေရာသည် တူးဖော်ပြီး အမှတ် (၁၀) ကုန်း တောင်ဘက်မြို့ပေါက်မှ အရှေ့တောင်ဘက် ဝိုက် ၂၂၀ အကွာတွင် တည်ရှိသည်။ ကုန်း၏ အမြင့်မှာ မြေမျက်နှာပြင်ညီမှ အထက်သို့ ၂၉ ပေရှိ၏။ ကျင်းရှည်စနစ်ကိုသုံး၍ ကန်လန်ဖြတ်တူးဖော်ခြင်း ဖြစ်သဖြင့် မြောက်ဘက်မှတောင်ဘက်သို့ ပန္နက်တစ်တိုင်နှင့်တစ်တိုင် ၃ ပေခြား၍ အလျား ၁၃၅ ပေ၊ အနံ ၁၀ ပေ ရှိအောင် လျာထားသတ်မှတ်ကာ တူးသားသက်သက် ကျင်းအနံ ၈ ပေအတွင်း၌ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

အထက်ပါအတိုင်း တူးဖော်ရာ နဂါးရုန်းကန်ပေါင်ကို မြောက်ဘက်၌ လက်ရှိအကျယ် ၁၃ ပေ၊ အုတ်လွှားရေ ၃၀ ဖြင့်ပြီးသည့် အုတ်ရိုးတံတစ်ခုနှင့် တောင်ဘက်၌ အကျယ် ၉ ပေ၊ အုတ်လွှားရေ ၁၉ လွှားဖြင့်ပြီးသည့် အုတ်ရိုးတံတစ်ခုတို့ဖြင့် နှစ်ထပ်ပြုလုပ်၍ အုတ်ရိုး ၂ ခုအတွင်း ၇၈ ပေရှိသောကြားလပ်၌ မြေဖို့ကာ ကန်ကို တစ်ဖက်မှဆည်ထားကြောင်း တွေ့ရ၏။ ဤသို့ ခိုင်ခံ့အောင် ဖို့ထားသောကြောင့်လည်း နဂါးရုန်းတစ်ဖက်ဆည် ကန်ပေါင်ရိုးသည် ယနေ့ထက်တိုင်အောင် တည်တံ့နေခဲ့ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

နဂါးရုန်းကန်၏ အလျားကို လေ့လာကြည့်ရှုရာတွင် ဟန်လင်းမြို့ဟောင်း အရှေ့တောင်ထောင့်မှ အရှေ့ဘက်သို့ ဆန့်တန်းထားသည်မှာ လေးမိုင်မျှ အလျားရှိနေသေး၏။ ဤတစ်ဖက်တည်းတွင်သာ ကန်ပေါင်ရိုးကို တွေ့ရပြီး အခြားဖက်များ၌ မတွေ့ရသောကြောင့် နဂါးရုန်းကန်သည် တစ်ဖက်ဆည်ကန်ကြီးတစ်ခုသာ ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။

နဂါးရုန်းကန်ကို တစ်ဖက်ဆည်ထားရှိပြီးလျှင် မည်သည့်ဖက်က ရေသွင်းကြောင်း သိသာရန် လိုအပ်သဖြင့် ကွင်းဆင်းစူးစမ်းရာတွင် ဟန်လင်းမြို့ဟောင်း အရှေ့ဘက် မြို့ရိုး၏ အရှေ့မြောက်ဘက် တစ်မိုင်ခန့် အကွာ၌ရှိသော ငါးပိအိုးရွာ၏ အရှေ့ဘက်မှ မိုးအခါ စီးဆင်းလျက်ရှိသော ချောင်းနှင့် ငါးပိအိုးရွာ၏ မြောက်ဘက် ကန်ကြီးတောရွာအရှေ့နှင့်အနောက်ဘက်များမှ ကပ်လျက်စီးဆင်းသောချောင်းတို့မှ ရေများသည် အရှေ့ဘက်မြို့ရိုးအထိ ရောက်ရှိကြကြောင်း တွေ့ရ၏။ ယင်းသို့ရောက်ရှိသော ရေများကို အရှေ့တောင်ဘက်မှ နဂါးရုန်းကန်ပေါင်ဖြင့် ဆည်လိုက်သောအခါ နွေနှင့်ဆောင်းကာလများအတွက် လုံလောက်အောင်ရရှိခဲ့ဟန်တူပေသည်။ မြောက်ဘက်ငါးပိအိုးရွာနှင့် တောင်ဘက်နဂါးရုန်းကန်ပေါင်အကြား လယ်ကွင်းများမှာ ယခုအချိန်အထိ မိုးရေကောင်းစွာ သောက်ရသောကြောင့် စပါးနှင့်ကောက်ပဲသီးနှံ ကောင်းစွာဖြစ်ထွန်းသေးသည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရလေသည်။

အမှတ် (၁၄) ကုန်းတည်ရှိရာ နဂါးရုန်းကန်ပေါင်ရိုးကို အထက်တစ်နေရာတွင် ဖော်ပြပါရှိခဲ့သည့် အတိုင်း ဖြတ်သန်းတူးဖော်ရာ မြေလွှာ ၆ လွှာထိအောင် တွေ့ရှိရ၍ ကျင်းအနက်ဆုံးနေရာ၌ မြေမျက်နှာ ပြင်မှ အောက်သို့ ပေ ၃၀ ထိအောင် ရောက်ရှိခဲ့ရာ တွေ့ရှိရသမျှ မြေလွှာများကို ခွဲခြားသတ်မှတ်ရာ၌ မြေလွှာများ၏ သိပ်သည်းမှု၊ အရောင်ကွဲပြားမှု စသည့် အခြေခံအချက်များပေါ်တွင် ခွဲခြားသတ်မှတ်ခြင်း ဖြစ်သော်လည်း အားလုံးသော မြေလွှာများမှာ ဖိုမြေများပင်ဖြစ်ကြကြောင်း တွေ့ရသည်။

အမှတ် (၁၄) ကုန်းကို တူးဖော်ရာတွင် ရှေးဟောင်းပစ္စည်းတစ်ခုမျှ မရရှိခဲ့ချေ။ အိုးခြမ်းကွဲအချို့နှင့် ရေရှိခဲ့ကြောင်း သာကေအဖြစ် ရေယောက်သွားအမျိုးမျိုးကိုသာ ရရှိခဲ့သည်။

အုတ်အရွယ်အစားများ

အထက်တွင် ရေးသားတင်ပြခဲ့သော ဟန်လင်းကြီးမြို့ဟောင်းရှိ အုတ်အဆောက်အအုံအမျိုးမျိုးတို့၌ အသုံးပြုထားခဲ့သော အုတ်များအနက် အုတ် အရွယ်အစား အကြီးဆုံးသည်အလျား ၂၂ လက်မ၊ အနံ ၉ လက်မခွဲ၊ ဒု ၃ လက်မဖြစ်၍ အငယ်ဆုံးအုတ်မှာ အလျား ၁၅ လက်မခွဲ၊ အနံ ၈ လက်မ ဒု ၂ ၁/၄ လက်မဖြစ်သော်လည်း အလျား ၁၈ လက်မ၊ အနံ ၉ လက်မနှင့် ဒု ၃ လက်မ အရွယ်အုတ်ကို အများဆုံး အသုံးပြုခဲ့ကြောင်း တွေ့ရသည်။

အမှတ် (၅) သင်္ချိုင်းဂူတွင် အနားတစ်ဖက်ခုံးအောင် ရွှေထားသော အုတ်နှင့် အမှတ် (၁၃) ကုန်း သင်္ချိုင်းဂူ၌ သင်္ဃာတော်ပြုလုပ်စီမံထားသော အုတ်ခဲငယ်အချို့ အသုံးပြုထားလေသည်။ အုတ်များကို စီးဖုတ်ရာ၌ ဖွဲဖြင့်မံ၍ဖုတ်ခြင်းကြောင့် အုတ်အများအပြားတွင် စပါးခွံရာများ ထင်ရစ်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရ သည်။ တစ်ခါတစ်ရံ နေမလှမ်းမီ ဖုတ်လုပ်သူ၏ အမှတ်အသားများအဖြစ် အုတ်၏ထိပ်တစ်ဖက်တစ်ချက် တွင် အနံလိုက် လက်ချောင်းဖြင့် ရေးခြစ်ထားသောကြောင့် မြောင်းရစ်များ ထင်ကျန်နေခြင်းနှင့် လူအမည် အတိုကောက် အမှတ်အသား ဖြစ်ဟန်တူသော “ရ” ကောက်နှင့် “သ” ဟူသည့် စာလုံးများ ရေးခြစ်ထား သည့် အုတ်နှစ်ချပ်ကို အမှတ် (၂) ကုန်းမှ တူးဖော်ရရှိသည်။

အဆောက်အအုံများ၌ အုတ်စီရာတွင် အများအားဖြင့် ကောင်းမွန်သော အုတ်များကို မျက်နှာပြင် များ၌စီ၍ အတွင်းပိုင်းတွင် အုတ်ကျိုးအုတ်ပဲ့များကိုသာ အစာသွတ်စီထား ဆောက်လုပ်ကြောင်းလည်း တွေ့ရသည်။ အဆောက်အအုံတိုင်း၌ အုတ်စီရာတွင် မြေနီသရွတ်ကို အသုံးပြုခဲ့ကြ၏။ အသုံးပြုသော အုတ်များမှာ ကြီးမားကြသဖြင့် စီးဖုတ်ရာ၌ အတွင်းပိုင်း မကျက်သည်သာများကြောင်း တွေ့ရသည်။ အမှတ် (၂) ကုန်းတွင် နေလှန်းအုတ်အချို့ အသုံးပြုထားသည်ကိုပင် တွေ့ရပြန်သည်။

မြေဟိုင်းမြေခွက်များ

ရှေးဟောင်းသုတေသနလုပ်ငန်းတွင် မြေဟိုင်းမြေခွက်များသည် မည်မျှအရေးပါအရာရောက်ကြောင်း တိရှိယပြည်၊ ပူနားမြို့ သုတေသနဗိမာန်က ကမ္ဘာကျော် ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင်ကြီးတစ်ဦးဖြစ်သူ ဒေါက်တာတာဆန်ကလီယက ဤသို့ ဆိုထား၏။

ရှေးဦးပိုင်းက ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင်များအဖို့ ဝေါင်းပြားများနှင့် ကျောက်စာများသည် အရေးပါကြ ဘိသကဲ့သို့ နောက်နှောင်း ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင်များအတွက်လည်း အိုးတင် ခွက်ယောက်နှင့် ကျောက်ခေတ်ဦး လက်နက်ပစ္စည်းများသည် အရေးကြီးပါပေသည်။ အိုးတင်ခွက်

ယောက်နှင့် ကျောက်ခေတ်ဦး လက်နက်ပစ္စည်းများသည် အတိတ်ကာလ ယဉ်ကျေးမှုများကို ဖော်ထုတ်ပြရာ၌ အင်္ဂါးပြားများ၊ ကျောက်စာများထက်ပင် ပိုမို၍ စိတ်ချယုံကြည်လောက်သည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အင်္ဂါးပြားများသည် တစ်နေရာမှတစ်နေရာသို့ အလွယ်တကူ ရောက်ရှိသွားနိုင်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ကျောက်စာများမှာလည်း အက္ခရာပုံပန်း အသွင်သဏ္ဌာန်များ ကျောက်စာရေးထိုးလှူဒါန်းသူနှင့် သူ၏မိသားစုများအကြောင်း စသည်တို့ကိုသာ ဖော်ထုတ်တတ်ကြသည်။ သို့ရာတွင် အိုးအင်ခွက်ယောက်များသည်ကား ဓမ္မေဂ္ဂရာ နေရာဒေသနှင့် လည်းကောင်း၊ အသုံးပြုသည့် ပြည်သူ့စင်သိမ်းနှင့်လည်းကောင်း သက်ဆိုင်ပတ်သက်နေလေ့ ရှိသည်သာမက မည်သည့်အရပ်မှ တင်သွင်းအသုံးပြုကြောင်းကိုလည်း ပြည့်စုံနိုင်ပေသည်။ အိုးအင်ခွက်ယောက်ဟူသည် မီးတစ်ခါဖုတ်၍ လုပ်ဆောင်ထားရုံမျှဖြင့် မပျက်စီးနိုင်သလောက်ပင် ဖြစ်တော့သည်။ ယင်းကို ဉာဏ်ရှိသလို ပေဖန်သုံးသပ်ပါက ယင်းကို မြဲလည်ခွဲခြားသည့် ပြည်သူများ၏ အဝဂ္ဂဏှထောင့်ကို ထုတ်ဖော်ပြသမည်မည်လည်း ဖြစ်တော့၏။*

ဤမျှသုံးသပ်ပြထားရုံဖြင့် ရှေးဟောင်းသုတေသန လုပ်ငန်းရပ်များတွင် အိုးအင်ခွက်ယောက်များသည် မည်မျှအရေးပါအရာရောက်ကြောင်း ထင်ရှားပေသည်။ ထို့ကြောင့် စိသနိုးမြို့ဟောင်း တူးဖော်မှုများ၌ လည်းကောင်း၊ ဟန်လင်းမြို့ဟောင်း တူးဖော်မှုများ၌လည်းကောင်း၊ အဓိကအားဖြင့် အိုးအင်ခွက်ယောက် (ဝါ) အိုးခြမ်းပဲများကို အပတ်တကုတ် စုဆောင်းလေ့လာခဲ့ကြရာ ဟန်လင်းမြို့ဟောင်းမှ အိုးခြမ်းကွဲစုစုပေါင်း ၁၅၀၀၀ ကျော်မျှ စုဆောင်းရရှိခဲ့ပါသည်။ ယင်းတို့ကို မျိုးခွဲလေ့လာရာတွင် -----

၁။ ရေတည်အိုးကြီး သို့မဟုတ် ရိက္ခာသိုလှောင်အိုးပုံသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုး စုစုပေါင်း ၁၆ မျိုး

၂။ အရွယ်လတ်အိုး ပုံသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုး ၁၂ မျိုး

၃။ အသေးစားအိုး ပုံသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုး ၁၂ မျိုး

၄။ မြေပန်းကန်စောက် ပုံသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုး ၆ မျိုး

၅။ ချက်ပြုတ်အိုး ၂ မျိုး

၆။ အင်တုံ ၄ မျိုး

၇။ မြေပန်းကန်လုံး ၉ မျိုး

၈။ မြေသောက်ရေခွက် ၂ မျိုး

၉။ ဆီမီးခွက် ၁ မျိုး

၁၀။ အထွေထွေ ၄ မျိုး ဟူ၍ စုစုပေါင်း ၆၈ မျိုး ရရှိပါသည်။ တစ်မျိုးစီ၏ အသေးစိတ်ကို ခြွင်းချန်ထားခဲ့ပါသည်။

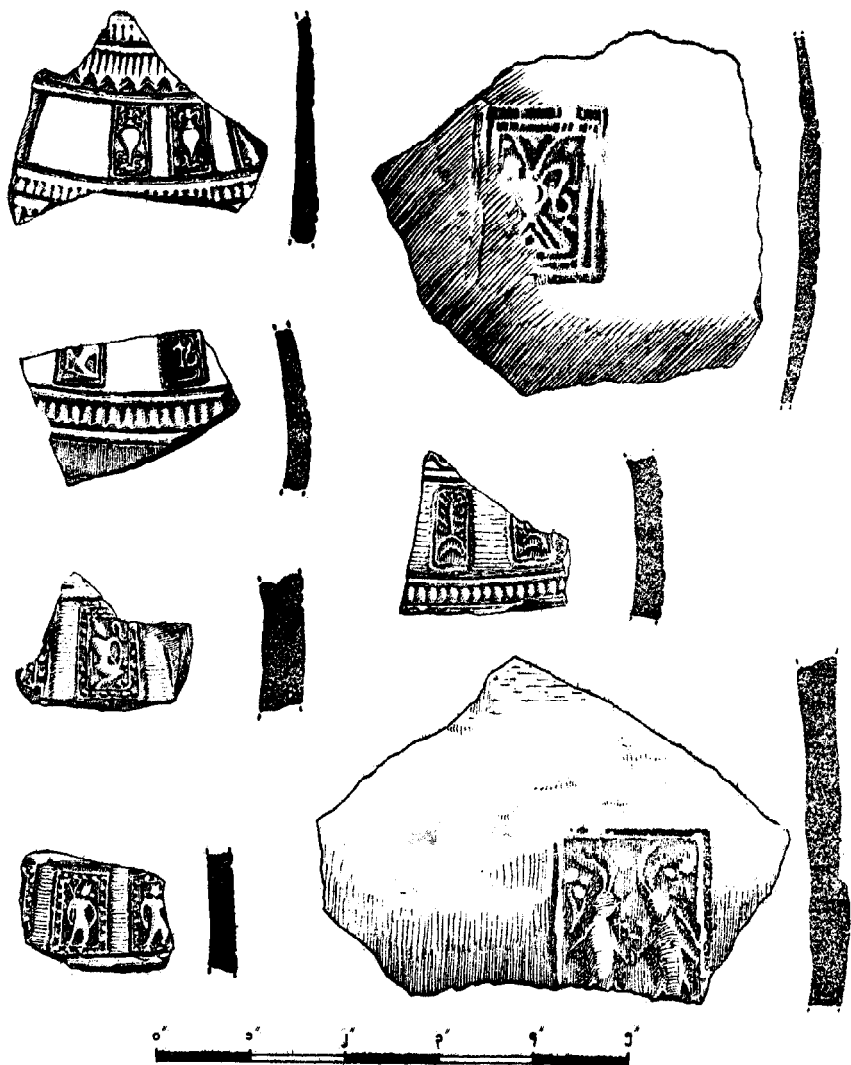
ယင်း အိုးအင်ခွက်ယောက် အားလုံးလိုလို မြေနီသားဖြင့် ပြုလုပ်၍ အိုးထိန်းစက်ဖြင့် ပုံသွန်းလောင်းကြောင်း တွေ့ရသည်။ ၅၁ ရာခိုင်နှုန်းသာသာရှိသော အိုးတို့ကို အလယ်အလတ်တန်းစား မြေနီဖြင့်လည်းကောင်း၊ ၂၆ ရာခိုင်နှုန်းသာသာရှိသော အိုးတို့ကို မြေနီကြမ်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ၁၁ ရာခိုင်နှုန်းသော အိုးတို့ကို နယ်ဖတ်၍ အနှစ်ကျပြီးသော အနုဆုံး မြေနီဖြင့်လည်းကောင်း၊ ပြုလုပ်ထားရှိခဲ့သည်။ ကျန်

* Sankalia, 10.



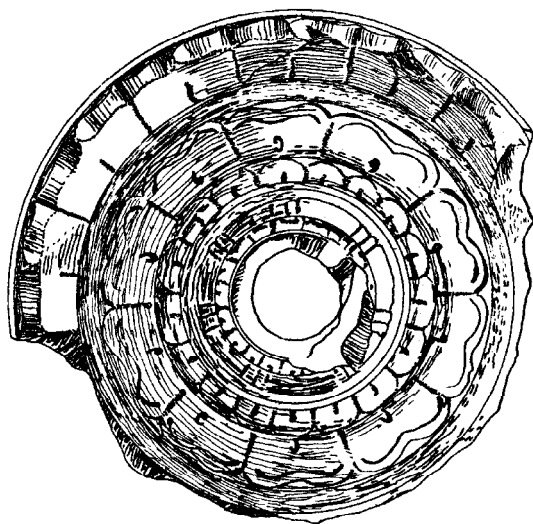
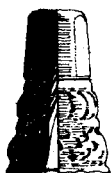
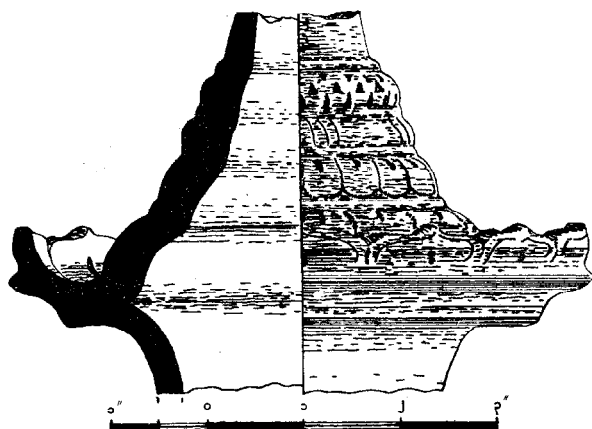
ဇာတ်ပုံ ၉။ ။ အမွတ်အလှယ်ဝါးသာ ဆိုကြီးကွဲများ





ဆုံပုံ ၉။ အာချယ်အလွယ်ပါသော အိုးခြမ်းကဲ့များ

မူပိုင်ခွင့် (အိုး ပ၊ ပုံစံ ပ)
ဟန်လင်းမြို့စာတိုက်



ဆွဲပုံ ၁၀။ ။ ဓေတီပုံ အိုးအဖုံး

ပညာပဒေသာ (တွဲ ၃၊ ပိုင်း ၃)
ဟန်လင်းမြို့ဟောင်း

ရာခိုင်နှုန်းများမှာမူ အကောင်းစားမှ အလတ်စားမြေနှီဖြင့်လည်းကောင်း၊ အလတ်တန်းမှ အကြမ်းစားမြေနှီဖြင့်လည်းကောင်း ပြီးကြ၏။ အများဆုံးသော အိုးတို့ကို ကောင်းစွာဖုတ်လုပ် အသုံးပြုခဲ့သော်လည်း တစ်ခါတစ်ရံ မီးအရှိန်လွန်ကဲသဖြင့် အကျက်လွန်ခြင်း၊ မီးအရှိန်အားပျော့၍ ကောင်းစွာမကျက်ခြင်း သာဓကများကိုလည်း တွေ့ရသည်။

တွေ့ရှိစုဆောင်းမိသမျှ အိုးအင်ခွက်ယောက်များကို ဆေးချယ်လှယ်ထားခြင်း မရှိသော်လည်း မီးမဖုတ်မီက အိုးပေါ်တွင် မြေနှီရောင်တစ်ထပ် သုတ်လိမ်းဖုတ်လုပ်ကြောင်း သာဓကများကို တွေ့ရ၏။ သို့သော် အချယ်အလှယ် အခြစ်အပြောက်များကို ရေးခြစ်လေ့ရှိကြသောကြောင့် အများဆုံးသော အိုးတို့တွင် ခွေးသွားစိတ်ပြုလုပ်ထားသော ဘီးကို အိုးပေါ်၌လိုမိထားသဖြင့် ညီညာနေသော ချိုင့်များသဏ္ဌာန် အချယ်အလှယ်များ၊ သာမန်အခြစ်အပြောက်များ၊ အချိတ်ဆင် လှိုင်းတွန့်များ၊ ပန်းဒီဇိုင်းပုံများကို တွေ့ရ၏။ အိုးခြမ်းကွဲအချို့ပေါ်တွင် စတုရန်းအကွက်တံဆိပ်ရာများအတွင်း၌ လူရုပ်ပုံ၊ ဒေါင်းရုပ်ပုံ၊ သီရိဝစ္ဆ ပုံ၊ ခရုသင်းပုံ၊ ပျူဒင်္ဂါးများပေါ်တွင် တွေ့ရတတ်သော ပလုတ်တုတ် သို့မဟုတ် အဋ္ဌပဋ၊ ငါးနှစ်ကောင်ပုံ၊ ကလသာအိုးပုံတို့မှာ ထင်ရှားကြသည်။ ယင်းအမှတ်အသားများကို ဟိန္ဒူဘာသာဝင်၊ ဂျိန်းဘာသာဝင်၊ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ အလေးအမြတ်ထားကြသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၉ - က၊ ခ နှင့် ဆွဲပုံ ၉ ဂှ)

အထင်ရှားဆုံးသော အိုးအင်ခွက်မှူ အမှတ် (ဝ) (၂) (ဇီ) တို့ တည်ရှိရာ လူနေရပ်ကွက်နှင့် အမှတ် (၁၀)၊ (၁၁) ကုန်း မြို့ဝင်ပေါက်နေရာများ၊ အမှတ် (၁၂) ဖြစ်သော သဒ္ဓါင်းဂူတစ်ခုတို့မှ ရရှိခဲ့သည့် စေတီသဏ္ဌာန်ပြုလုပ်ထားသော အိုးအဖုံးပင်ဖြစ်သည် (ဓာတ်ပုံ ၁၀ ဂှ)။ တွေ့ရသမျှ အဖုံးအကွဲအစာအများကို ဆက်စပ်ကြည့်ရာတွင် စေတီ၏ အင်္ဂါရပ်များဖြစ်ကြသော ကြာလန်သဏ္ဌာန်ပြုလုပ်ထားသည့် ပစ္စယံတံတိုင်းများ၊ ကြာမှောက်သဏ္ဌာန် ဖောင်းရစ်များနှင့် ရှစ်မြှောင့်ဝိနွဲ့တိုင်စသည့် စေတီ၏ အစိတ်အပိုင်းများ ပေါ်ထွက်လာလေသည်။ မိဿနိုးယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဆက်စပ်၍ ခုနစ်ပိုင်းခြားရာ၌ အရေးပါသည့် ရေဖြန်းအိုးလည်တံများမှာလည်း မှတ်သားဖွယ်ကောင်းသည်။ (ဆွဲပုံ ၁၀ ဂှ)

အိုးခြမ်းကွဲတစ်ချပ်တွင်မူ “ ဝ ” အက္ခရာနှင့် “ ည ” အက္ခရာများကိုလည်းကောင်း၊ အခြားတစ်ချပ်တွင် “ ကွဉ် ” “ ည ” ဟူသည့် သက္ကတဘာသာဖြင့် ဘွဲ့တံဆိပ်နာမံ၏ အဓိပ္ပာယ်သည် အရာခပ်သိမ်းကို သိသောပညာရှိဟု အနက်ထွက်ပေမည်။ အရေးအသားအရ ခုနစ်ကို အေဒီ ၄ ရာစုနှင့် ၅ ရာစုအတွင်း ခေတ်အခါက စာလုံးများဖြစ်ကြောင်း ခန့်မှန်းနိုင်ပါသည်။ (ဆွဲပုံ ၁၁ လက်ဝဲထိပ်ပုံဂှ)

ဟန်လင်းတူးဖော်မှုများမှ အထက်ပါလူသုံးအိုးအင်ခွက်ယောက်များကိုသာမက အရိုးအိုး ၃၀ လုံးကိုလည်း သဒ္ဓါင်းဂူများ၌လည်းကောင်း၊ အမှတ် (၁၀) ကုန်းတောင်ဘက် မြို့ဝင်ပေါက်ကြီး၌လည်းကောင်း တူးဖော်ရရှိခဲ့ပါသည်။ ရရှိသမျှ ၃၀ လုံးသော အရိုးအိုးများမှာ အကောင်းပကတိ ရှိကြသည်မဟုတ်ပဲ မြေတွင်း၌ရှိစဉ်ကပင် ကွဲအက်ကြေစွဲနေသည်ဖြစ်ရာ ယခုသရုပ်ဖော်လေ့လာရာတွင် ၁၈ လုံးကိုသာ အကောင်းပကတိ လေ့လာနိုင်တော့သည်။ အများဆုံးထင်ရှားသော အရိုးအိုးပုံစံသည် အခြေကား၍ အထက်သို့ တစ်ဖြောင့်တည်း ရှူးတက်သွားသည့်ပုံပင်ဖြစ်၍ အခြေခံအားဖြင့် မိဿနိုးမြို့ဟောင်းမှ တွေ့ရှိရသောအိုးများနှင့် တူညီ၏။ သို့သော် ဟန်လင်းကြီးမှတွေ့ရသော အရိုးအိုးများသည် အချယ်အလှယ်နည်းပါးသည်။ များသောအားဖြင့် နှုတ်ခမ်းအနီး၌လည်းကောင်း၊ အိုးအခြေ၌လည်းကောင်း အပြင်သို့အစွန်းထုတ်တတ်သည်သာများသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၁၀ ခ ဂှ)။

ဤပုံစံမှလွဲ၍ သပိတ်ပုံသဏ္ဌာန် အစိုးအိုးပုံစံ၊ ကွမ်းအစ်သဏ္ဌာန် ပုံစံများကိုလည်း တွေ့ရပေသည်။ သို့သော် ယင်းတို့မှာ အထက်၍၊ အောက်ကားသောပုံစံလောက် အသုံးမများလှချေ။ အိုးအဖုံးများ၊ ကွမ်းအစ်ကိုမှောက်၍ထားသည့်သဏ္ဌာန်အချို့နှင့် အဖုံးစွန်း၌ စိန်တောင်များသဏ္ဌာန် ပြုလုပ်ထားရှိသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ အဖုံးအချို့တွင် ကြာဖူးသဏ္ဌာန်အနီများ တစ်ဆင်ထားသဖြင့် ဖွင့်ရာပိတ်ရာ၌ လက်ကိုင်အဖြစ် အသုံးပြုခဲ့ကြောင်း ထင်ရှား၏။ (ဆွဲပုံ ၁၂၅)။

ပုတီးနှင့် ဆွဲပြားများ

(မြေ၊ ကျောက်၊ ကော်၊ ရွှေနှင့် အခြား)

တူးဖော်ရာများမှ စုဆောင်းရရှိခဲ့သော မြေပုတီးစေ့များမှာ စုစုပေါင်း ၁၉၅လုံး ဖြစ်သည်။ ယင်းတို့၏ ပုံပန်းသဏ္ဌာန်တို့ကို အောက်ပါအတိုင်း ခွဲခြားသရုပ်ဖော်နိုင်သည်။

၁။ အလုံးပုံ ပုတီးအချို့

၂။ တစ်ဖက်ပြား တစ်ဖက်ရုံး၍ အဝိုင်းပုံ အရွယ်အစားစား

၃။ တစ်ဖက်ပြား တစ်ဖက်ရုံး၍ အနားရေးပါသောအဝိုင်းပုံ အရွယ်အစားစား

၄။ တစ်ဖက်ပြား၍ တစ်ဖက်တွင်စက်ဝိုင်းခြမ်းသဖွယ် ရုံးထားသော အဝိုင်းပုံ အရွယ်အစားစား

၅။ တစ်ဖက်တွင် မသိမသာရုံး၍ တစ်ဖက်တွင် တိပ်ပြတ်ကတော့ပါသော အဝိုင်းပုံအရွယ်အစားစား

ကျောက်ပုတီးစေ့များကိုလည်း တူးဖော်ရရှိခဲ့ပေသေးရာ ယင်းတို့တွင် မဟူရာနီဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ပုတီးလုံးစုစုပေါင်း ၆၄ လုံး၊ ဖန်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ပုတီး ၁၃ ခု ရရှိခဲ့ရာ အမျိုးခွဲရာ၌ နှစ်ဖက်ကတော့ခြောက်မြှောင့်ပုံ၊ ပြောင်းသဖွယ် ရှည်မျောမျော ခြောက်မြှောင့်ပုံနှင့် အဝိုင်းနှစ်လုံးထွဲထားပုံဟူ၍ ရရှိ၏။ နှစ်ဖက်ကတော့ ခြောက်မြှောင့်ပုံ ပြုလုပ်ထားသော ကျောက်သလင်းပုတီး တစ်လုံးကိုလည်း ရရှိ၏။ မဟူရာနက်ပုတီးနှစ်လုံးရရှိရာ ယင်းတို့မှာ လုံးဝန်းသဏ္ဌာန်ရှိကြ၏။ လိမ္မော်ရင့်ရောင် ခြောက်မြှောင့်ပယင်းပုတီးတစ်လုံးနှင့် လုံးဝန်းပုံနီညိုရောင်ပယင်းပုတီးတစ်လုံးကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ထုံးကျောက်ပုတီးတစ်လုံးကိုလည်း ရရှိခဲ့သေးရာ ယင်းသည် ရှည်မျောမျော ခြောက်မြှောင့်ပုံ ရှိ၏။ အစိုးပုတီးစေ့ သုံးခုကိုလည်း တွေ့ရပေသည်။ ယင်းတို့အနက် တစ်ခုသည် တစ်ဖက်ရုံး တစ်ဖက်ပြား၍ ပြားသောဖက်တွင် မြောင်းရစ် နှစ်ရစ်ပါသည်။ ကျန်တစ်ခုတွင် ခြောက်ထောင့်ရှည်မျောမျော ပုံရှိ၏။ အခြားတစ်ခုသည် အဝိုင်းပြောင်းသဖွယ် ရှည်မျောမျောပုံ ဖြစ်၏။

ကျောက်စိမ်းကို ဆင်သဏ္ဌာန်ထုလုပ်၍ အပေါက်ကို အလျားလိုက် ဖောက်ထားပြီးလျှင် ပုတီးသဖွယ် သီ၍ ဆွဲနိုင်သည့် ဆွဲပြားလေးခုကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ယင်းတို့၏ လက်ရာသည် ကြမ်းလှသည်။ ဆင်ရုပ်များမှာ မပီပြင်ချေ။ ပယင်းကို ထုလုပ်ထားသော ခွေးရုပ်သဏ္ဌာန် ဆွဲပြားငယ်ကလေးတစ်ခုကိုလည်း ရခဲ့သည်။ ခွေးရုပ်၏ ခန္ဓာကိုယ်ကို ကန့်လန့်ဖြတ်၍ အပေါက်ဖောက်ထား၏။ ခွေးရုပ်မှာ လေးဘက်ကဆုန်ချပြေးဟန် ထုလုပ်ထားသဖြင့် အသက်ဝင်၍ အနုပညာမြောက်၏။

ဟန်လင်းကြီး တူးဖော်မှုများမှ ကော်ပုတီးစေ့ငယ် ရောင်စုံအမြောက်အမြားရရှိခဲ့သည်။ ယင်းတို့တွင် အပြာရောင် ကော်ပုတီးစေ့ ၄၅ လုံး၊ အဝါရောင် ကော်ပုတီးစေ့ ၃၈ လုံး၊ အစိမ်းရောင် ကော်ပုတီးစေ့ ၄၃ လုံး၊ အညိုရင့်ရောင် ကော်ပုတီးစေ့ ၂၇ လုံး၊ မြေနီရောင် ကော်ပုတီးစေ့ အလုံး ၃၀၊ အနက်ရောင် ကော်ပုတီးစေ့ ၂၅ လုံး၊ အဖြူရောင် ကော်ပုတီးစေ့ ၁ လုံးတို့ဖြစ်ကြပါသည်။ ကော်ပုတီးစေ့များမှာ များသောအားဖြင့် အရွယ်အစား သေးငယ်ကြသဖြင့် ပုံသဏ္ဌာန် ခွဲခြားလေ့လာရာ၌ အနည်းငယ် အခက်အခဲ ရှိသည်။



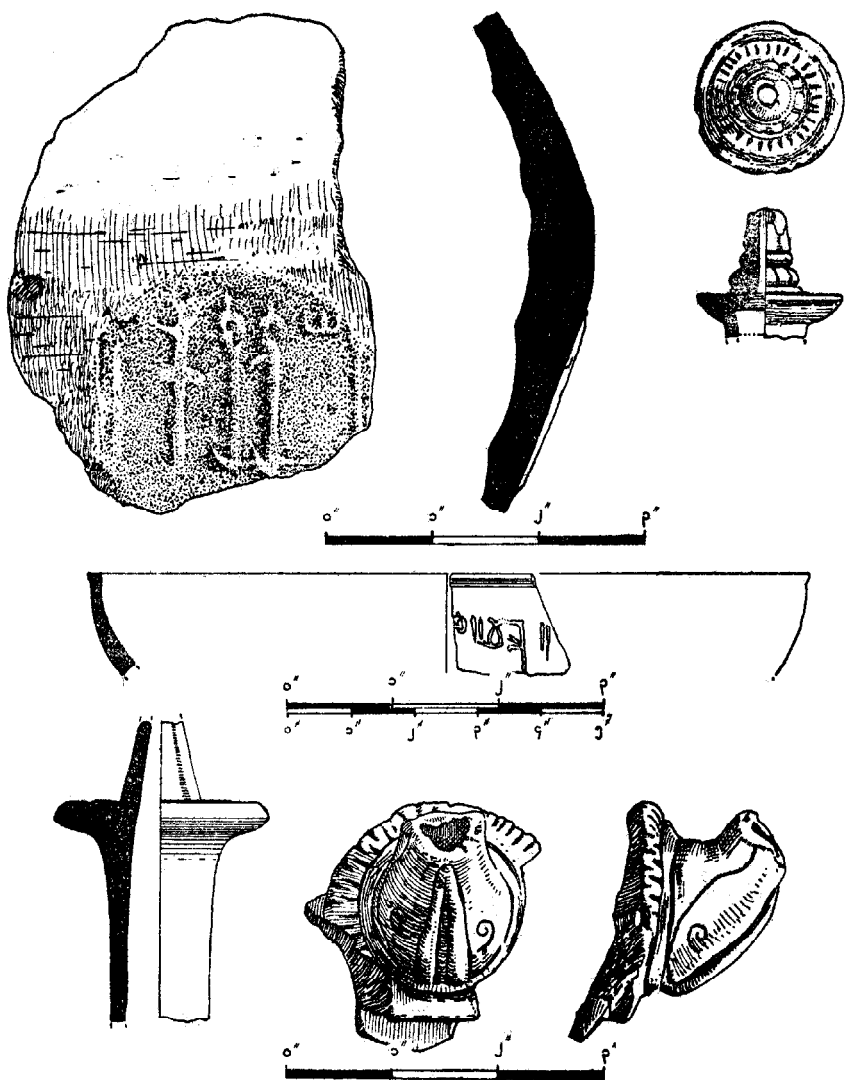
ဓာတ်ပုံ ၁၀ (က)။ ။ ဓဇတီသက္ကရာဇ်
ဟိုးအစုံ (ဘေးတိုက်မြိုင်ခင်း)



ဓာတ်ပုံ ၁၀ (ခ)။ ။ အက္ခရာဝါ
တို့ခြမ်းကွဲ (အမှတ် ၂ ကျန်)

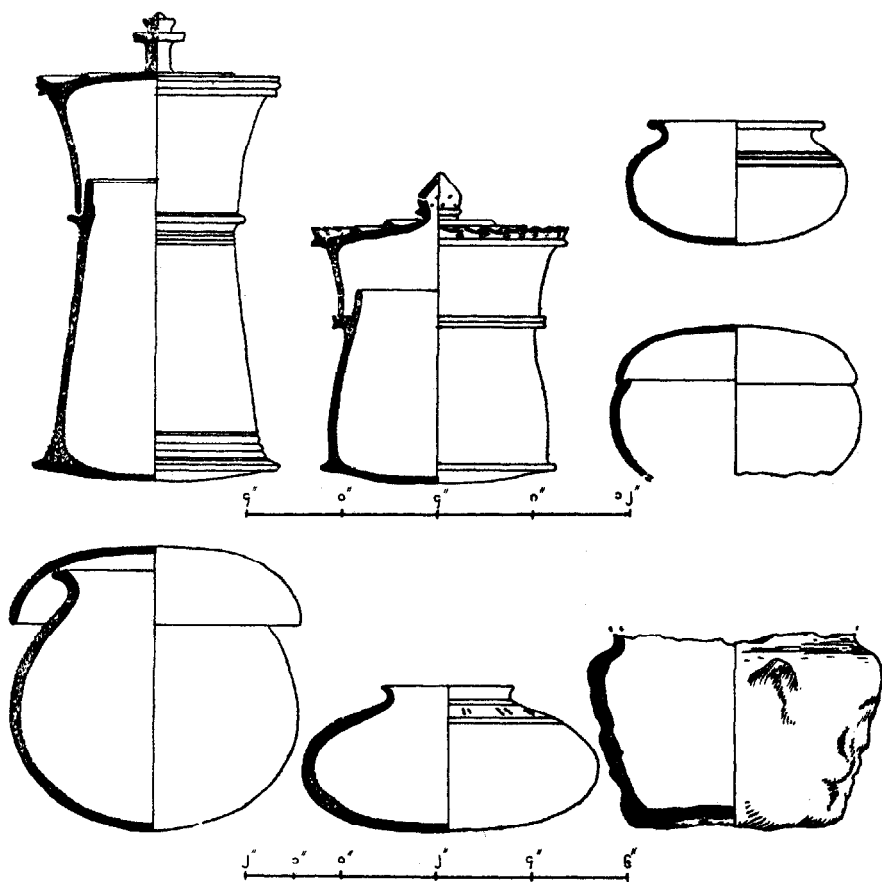


ဓာတ်ပုံ ၁၀ (ဂ)။ ။ အရိုးတိုးနှင့် အရိုးစု ဘေးတိုက်မြိုင်ခင်း (အမှတ် ၁၂ ကျန်)



ဆဲပုံ ၁၁။ ။ အရေးအခြေပါသော စိုးခြမ်းကဲ့ယ့်ပျား

ပညာပစ္စည်း (ပုံ ၃၊ ပိုဒ် ၃)
ဟန့်လင်၊ ပြည်ထောင်စု



ဆဲပုံ ၁၂။ ။ အရိုးတုံးများ

ထူးခြား၍ အဖိုးတန်သော ပုတီးစေ့များတွင် ရွှေပုတီးစေ့များ ပါဝင်ကြ၏။ အကြီးဆုံးသော ရွှေပုတီးလုံးမှာ ကွမ်းသီးလုံးငယ် အရွယ်ခန့် လုံးဝန်းပုံရှိ၍ ကြိုးလျှိုရာ တိုးရှိပေါက် တစ်ဖက်တစ်ချက်တွင် ကြာပန်းပုံကို အနုပညာမြောက်စွာ လှလှပပ အကြွေထုလုပ် သရုပ်ဖော်ထားပေသည်။

ကျန်ရွှေပုတီးစေ့တစ်လုံးသည် ဆီးသီးခန့် ဝန်းမျောပုံရှိ၍ ကြိုးလျှိုပေါက် တစ်ဖက်တစ်ချက်တွင် ကြာပန်းပုံကို ကြွရုံကလေးသာ ထုလုပ်သရုပ်ဖော်ထား၏။ ပထမ ရွှေပုတီးစေ့ကဲ့သို့ အနုပညာမမြောက်လှသော်လည်း တစ်မျိုးတစ်ဖုံ ထူးခြားသည်။

ပုတီးစေ့သဖွယ် လည်ပင်း၌ သီကုံးချိတ်ဆွဲရန် လက္ခဏာရှိသော ရွှေပုတီးအပြားပိုင်းကလေးများကိုလည်း စုစုပေါင်း ၁၀၆ ခုထိအောင် စုဆောင်းတူးဖော်ရရှိခဲ့သည်။

ရဲတင်းသွားပုံသဏ္ဌာန်ရှိသော ရွှေဆွဲပြားငယ်ကလေးတစ်ခုနှင့် စတုရံပုံသဏ္ဌာန်ရှိသော ရွှေဆွဲပြားငယ်ကလေးတစ်ခုတို့ကိုလည်း ရရှိခဲ့ပေသေးသည်။ လက်ဖွဲ့ သို့မဟုတ် အဆောင်အယောင်သဖွယ် ပြုထားဟန်တူသော လေးထောင့်ခေါင်းပွ ရွှေပြားခေါက် ဆွဲပြားငယ်တစ်ခုကိုလည်း ရရှိခဲ့ပါသည်။

မြေထည်ပစ္စည်းများ

တူးဖော်ရာမှရရှိခဲ့သော မြေထည်ပစ္စည်းများတွင် ခါးလယ်မှပြတ်နေသော မြေနွားရုပ်ကလေး၏ ရှေ့ပိုင်းပုံရုပ်လုံးတစ်ခု ပါရှိသည်။ ထိုနွားရုပ်ကလေးတွင် မျက်စိနှင့် နှာခေါင်းရာများ လုံးဝမပေါ်လွင်ချေ။ နားရွက်ရာနှင့် ဦးခေါင်းများကို စီမံပြုလုပ်ထားသော်လည်း ဦးခေါင်းဖက်စလုံးပဲ့နေသဖြင့် အငုတ်ကလေးများသာ ကျန်တော့သည်။ လည်ပင်းတွင် လည်ပတ်တစ်ခုဆင်ထားကြောင်း တွေ့ရ၏။ ဘုံမှာထင်ရှားသော်လည်း ပဲ့နေချေပြီ။ ရှေ့မြေနှစ်ချောင်းလည်း ပေါင်ရင်းသားများသာ ရှိကြတော့သည်။ နွားရုပ်သည် လည်ပင်းရှည်၍ အချိုးအစားအားဖြင့် လည်ပင်းနှင့်ခန္ဓာကိုယ်မှာ တစ်မျိုးတည်းလောက်ကျနေသောကြောင့် အနုပညာမမြောက်ပါ။ (ဓာတ်ပုံ ၁၁ ရှု)

ပုတီး၊ လည်ဆွဲများကဲ့သို့ပင် အခြားအရေးကြီးသော မြေထည်ပစ္စည်းများတွင် လျှပ်ခိုးများပါဝင်ကြပေသည်။ လျှပ်ခိုးစုစုပေါင်း ၃၄ ခု ရရှိခဲ့ရာ အကြီးဆုံးသည် အချင်း ၂.၆ လက်မ ဖြစ်၍ အငယ်ဆုံးသည် ၀.၁ လက်မသာ ရှိပေသည်။ လျှပ်ခိုးများမှာ များသောအားဖြင့် အိုးခြမ်းကွဲကို အပိုင်းသဏ္ဌာန်ပြုလုပ်ထားခြင်းဖြစ်သော်လည်း ပိုင်းပိုင်းစက်စက် မရှိလှချေ။ ထို့ကြောင့် အချို့သည် ပိုင်းမျောပုံ၊ အနားပြိုင်စတုရံပုံ၊ လေးထောင့်ပုံ၊ သုံးထောင့်ပုံသဏ္ဌာန်များကိုလည်း ဆောင်နေကြသည်။ (မြေကိုသာမက အရိုးကိုလည်း လျှပ်ခိုးပြုလုပ်ထားကြောင်း အရိုးလျှပ်ခိုးတစ်ခု တွေ့ရသဖြင့် သိရပေသည်။)

မြေလျှပ်ခိုးများသည် ကစားစရာပစ္စည်းများ ဖြစ်ကြဟန်တူ၏။ လျှပ်ခိုးများကို လှိုင်း၍ဖြစ်စေ၊ လျှစ်တိုက်၍ ဖြစ်စေ၊ ကလေးများကစားလေ့ရှိကြသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းတို့ကို တွေ့ရှိလေ့လာရခြင်းဖြင့် သက်ဆိုင်ရာခေတ် ကလေးသူငယ်များ၏ဘဝကို တစေ့တစောင်း လေ့လာရာရောက်ပေသည်။

မြေလျှပ်ခိုးများနှင့်တကွ ပိုင်းငင်ရာ၌ အသုံးပြုသော ဗူးတားတစ်ခုကိုလည်း တွေ့ရပေသေးသည်။ အဆိုပါဗူးတားသည် မြေဖြင့်ပြီး၍ အပိုင်းပုံပြုလုပ်ထားသော်လည်း ပုံမဝသောကြောင့် ငါးမြှောင့်သဏ္ဌာန်နှင့် ပိုမိုနီးစပ်သည်။ အလယ်တွင် အပေါက်ပါရှိ၏။

မြေထည်ပစ္စည်းများတွင် တစ်ဖက်ရှူး၍ တစ်ဖက်တွင်ကားပြီး အပိုင်းပုံတိပြုလုပ်ထားသော လေးထောင့်မြေနွားတောင်းတစ်ခုနှင့်ချိန်သီးဖြစ်ဟန်တူသော တစ်ဖက်ရှူးတစ်ဖက်ကား၍ အလျားလိုက်အပေါက်ဖောက်ထားသည့် လေးထောင့်မြေတုံးလေးတစ်ခုတို့ကိုလည်း တွေ့ရှိရသည်။

ကျောက်လက်နက်နှင့် ကျောက်ဝတ္ထုပစ္စည်းများ

ဟန်လင်းကြီး တူးဖော်မှုများမှလည်းကောင်း၊ မြေအပေါ်ယံမှလည်းကောင်း၊ ကျောက်ခေတ်ဆိုင်ရာ လက်နက်ပစ္စည်း စုစုပေါင်း ၁၄ ခု ရရှိခဲ့သည်။ ယင်းတို့မှာ ကျောက်ခေတ်သစ်နှင့် သက်ဆိုင်သောပစ္စည်း များဖြစ်ကြသော်လည်း ပြုလုပ်ထားသောကျောက်များမှာ သဲကျောက်^၁၊ ထုန်းကျောက်^၂၊ သင်ပုန်းကျောက် နက်^၃များသာ ဖြစ်ကြကြောင်း ယခင် ဓမ္မလေးဝိဇ္ဇာနှင့် သိပ္ပံတက္ကသိုလ် ဘူမိဗေဒဌာနတွင် အမှုထမ်းဆောင် သွားသော ဒေါက်တာ တီ အို မောရစ် (ကျောက်ခေတ်ယဉ်ကျေးမှု သုတေသီ) က စာရေးသူမေတ္တာရပ် ခံသဖြင့် ကျောက်အမျိုးအမည်ကို ခွဲခြားပေးခဲ့ပါသည်။

လက်နက်ပစ္စည်းများကို ကျောက်ပုဆိန်သွားနှင့် ကျောက်ပြားတွင်းပိုင်းဟူ၍ နှစ်မျိုးနှစ်စား ခွဲခြားနိုင်သည်။ ကျောက်ပုဆိန်သွားများတွင် တစ်ဖက်တစ်ချက်ကို ထုဖဲ့၍ သွေးထားသောလက်နက်နှင့် တစ်ကိုယ်လုံးသွေး၍ အရောင်တင်ထားသောလက်နက်ဟူ၍ တွေ့ရပေသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၁၂ ရှု)

မြန်မာနိုင်ငံ ကျောက်ခေတ်သစ် လက်နက်ပစ္စည်းနှင့်ပတ်သက်၍ ပါကစ္စတန်က **ဒေါက်တာအီနီ အလီ** အရ ထုတ်၍ အသွားဖော် အသုံးပြုသော လက်နက်များသည် မြန်မာနိုင်ငံအပါအဝင် အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများ၌ ရှေးကျောက်ခေတ်ဦးအခါကပင် ထွန်းကားခဲ့သော လက်နက်ပြုလုပ်ရေး အစဉ်အလာမှ ဆင်းသက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ တစ်ကိုယ်လုံးသွေးထားသော လက်နက်များသည် နောက်နှောင်းဝင်ရောက်လာသော အစဉ်အလာတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ ယင်းအစဉ်အလာနှစ်ရပ်၏ ပေါင်းစပ်ခြင်းကြောင့် ဘေးတစ်ဖက်တစ်ချက်၌ ထုတ်၍သွေးထားသော လက်နက်ပစ္စည်းများ မေ့ပေါက်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်ဟု သိရသည်။*

သို့ရာတွင် အထက်ဖော်ပြပါ ဟန်လင်းတူးဖော်မှုများမှ ရရှိခဲ့သော ကျောက်လက်နက်များကိုမူ အသေးစိတ် ထပ်မံလေ့လာရဦးမည့်အပြင် မြေလွှာသဘောအရလည်း ထပ်မံစိစစ်စရာ ကျန်ရှိသေးသည်။ ယခုအခြေအနေတွင် ဟန်လင်း၌တွေ့ရသော ကျောက်လက်နက်ပစ္စည်းများသည် ဟန်လင်း၌ပင် ထွန်းကားခဲ့သော ကျောက်ခေတ်ဗျဉ်ကျေးမှုဆိုသော လက်နက်များလော၊ သို့မဟုတ် အခြားကျောက်ခေတ်သစ် ထွန်းကားခဲ့ရာ ဒေသတစ်ခုခုမှ ယူဆောင်အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သလောဟု စောကြောရဦးမည် ဖြစ်ပေသည်။

ဟန်လင်း အမှတ် (၁၀) ကျန်း တောင်ဘက် မြို့ဝင်ပေါက်တွင် သဲကျောက်ဖြင့်ပြီးသော ကျောက်ရုပ်ကြွ တစ်ခု၏ မျက်နှာပိုင်းကို တူးဖော်ရရှိခဲ့သည်။ ယင်းသည် ပြည့်ပြီးသောမျက်နှာဖုံးထင်ရှားသော မေး၊ ပေါ်လွင်သောနှုတ်ခမ်းနှစ်စုံပိုင်ရှင်၏ မျက်နှာဖြစ်ပေသည်။ ခေတ်အပိုင်းအခြား သေခြာစွာဖော်ပြနိုင် လောက်အောင် မျက်နှာအသွင်အပြင်မရှိတော့သော်လည်း နှုတ်ခမ်းနှစ်စုံ၊ မေးနှစ်ပါးမိုမိုတို့၏ သွင်ပြင် လက္ခဏာများကိုထောက်ရှု၍ အိန္ဒိယ၌ထွန်းကားသော ဂူပူခေတ် ကျောက်ဆစ်လက်ရာများနှင့် ဆင်ဆင် တူသည်ဟု ဆိုနိုင်မည်ထင်သည်။

ဟန်လင်း အမှတ် (၁၂) ကုန်း အပေါ်ဆုံးမြေလွှာမှ (ဒယာဒါနံ) ဟူသော
 ဘွဲ့အမည်ကို လေးထောင့်အက္ခရာဖြင့် အကြွထုလုပ်ထားသည့် ညိုဝါရောင် ဂေါ်ဒန်ကျောက် တံဆိပ်ရာ
 ကလေးတစ်ခုကိုလည်း တူးဖော်ရရှိခဲ့သည်။** ဒယာဒါနံဟူသော အဓိပ္ပာယ်သည် “ သနားခြင်းရှိသဖြင့်

on Sand stone

11 Silt stone

211 Black slate

* Dani, 212-221

* * ဤတံဆိပ်ရာသည် ကနွေ့ဘီးယားတောင်ပိုင်း Oc-Eo ဇွဲဟောင်းမှရသော တံဆိပ်ရာများနှင့် တစ်သမေတိမ်း တူ၏။ Malleret , 291, pl. 63 & 64



ဓာတ်ပုံ ၁၀။ ။ မြေခွားရှပ်



ဓာတ်ပုံ ၁၂။ ။ ကျောက်လက်နက်ဝစ္စဦးစွန်းမျိုး



ဓာတ်ပုံ ၁၄။ ။ သံလက်နက်စွန်းမျိုး



သူတစ်ပါးတို့အား ပေးကမ်းစွန့်ကြဲလေ့ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ် " ဟု ဖော်ထုတ်နိုင်မည် ထင်သည်။ ယင်းတွင် ပါရှိသော စာပေ အရေးအသားသည် ခရစ်နှစ် ၈၁၆ ရာစုနောက်ပိုင်းနှင့် သက်ဆိုင်ကြောင်း ကျောက်စာဝန် တောင်း ဦးမြနှင့် ပဏ္ဍိတ်ဦးဖေတို့က ဆိုကြ၏။

အဆိုပါကျောက်တံဆိပ်ရာကလေး၏ ကျောက်အမျိုးအစားကို မန္တလေး ဝိဇ္ဇာနှင့်သိပ္ပံတက္ကသိုလ် အူမိဗေဒ ကထိကအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခဲ့သော ဒေါက်တာမောရစ်၏ အကူအညီဖြင့် ခွဲခြားလေ့လာရာ ယင်း သည် ဂေါ်ဒန်ကျောက် ဖြစ်ကြောင်း ၊ အလေးချိန် ၁.၀၅၆ ဂရမ်ဖြစ်၍ ၀.၃၇ အောင်စနှင့် ညီမျှကြောင်း၊ ထုထည် ၀.၄၀ စီလီလစ်တာရှိကြောင်း၊ သိပ်သည်းဆ ၂.၆၄ ရှိကြောင်း၊ မိုးစကေးအရ မာကျောခြင်း ၇ ရှိကြောင်း အသေးစိတ်သိရှိရပါသည်။

ကျောက်ဝတ္ထုပစ္စည်းများနှင့် ပတ်သက်၍ အခြားသေးဖွဲသောပစ္စည်းတစ်ခုမှာ လှည်းပန်းတောင်းပုံထု လုပ်ရာ ပါရှိပြီး အနားမညီသော စတုရံအပုံကလေးဖြစ်နေသည့် သဲကျောက်ပြားတစ်ခုဖြစ်သည်။ ယင်းတွင် ပန်းတောင်းအတွင်း ဒေါက်ဆန် ၁၁ ခုပါရှိ၍ ယင်းတို့ကို အကြွထုလုပ်ထားလေသည်။ ခန့်မှန်းရသမျှ ယင်း သည် ကျောက်ဆစ်လက်ရာတစ်ခုခုမှ အပွဲကလေးတစ်ခုသာ ဖြစ်ဟန်တူပေသည်။

သံလက်နက်နှင့် သံထည်ပစ္စည်းများ

သံလက်နက်ပစ္စည်းမျိုးစုံ စုစုပေါင်း ၁၅၆ ခု တူးဖော်ရရှိခဲ့သည်။ ယင်းတို့အနက် လူနေရပ်ကွက်များ ဖြစ်ကြသော အမှတ် ၁၊ ၂၊ ၆၊ ၇၊ ၉ ကုန်းများ တည်ရှိရာများမှ ပျက်စီးမှုပြုစေလွှာဖြစ်သော မြေလွှာ (၂) မှ ရရှိခဲ့သည့် ဦးရေမှာ အများစုဖြစ်၍ အမှတ် (၁၀) (၁၁) မြို့ပေါက်များမှ အနည်းငယ်ရရှိသည်။ အမှတ် (၈) ဖြစ်သော သဗ္ဗိုင်ကုန်းဟောင်းမှလည်း အတော်များများရရှိသည်။

တူးဖော်ရရှိသမျှသော သံလက်နက်များနှင့် သံထည်ပစ္စည်းများကို အကြမ်းအားဖြင့် နှစ်ပိုင်းခွဲခြား လေ့လာနိုင်သည်။

(၁) ကာကွယ်ရေးအတွက် အသုံးပြုသောသံလက်နက်

(၂) လူမှုရေးအတွက် အသုံးပြုသောသံလက်နက်

ကာကွယ်ရေးအတွက် သံလက်နက်များတွင် ဓားရှည်အမျိုးမျိုး၊ ဓားမြှောင်အမျိုးမျိုး၊ မြားသွားအမျိုး မျိုး၊ ရဲတင်းသွားအမျိုးမျိုး၊ ပုဆိန်သွားအမျိုးမျိုး၊ အဝေးပစ်သံလုံး၊ ခက်ရင်ခွေ၊ သံပြောင်းအမျိုးမျိုးတို့ ပါဝင်ကြပါသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၁၄ ရှု)။

လူမှုရေးအတွက် အသုံးပြုသောသံလက်နက်များတွင် သံကြိုး၊ သံချိတ်၊ ဆံညှပ်၊ စူး၊ ဆောက်၊ ဂိုက်နှင့် ဓားငယ်အသွားအမျိုးမျိုး ပါဝင်ကြသည်။ ယင်းတို့အနက် စူး၊ ဆောက်နှင့်ဂိုက်တို့သည် လက်သမားသုံး ကရိယာများဖြစ်ကြ၏။ (ဓာတ်ပုံ ၁၅ ရှု)။

သံထည်ပစ္စည်းအားလုံးလိုလိုပင် သံချေးများအထပ်ထပ် ဖုံးလွှမ်းလျက်ရှိသည့်အပြင် မီးလောင်ထား သည်တို့လည်း တွေ့ရပေသည်။ သို့ရာတွင် သရုပ်ဖော်လေ့လာနိုင်အောင်ကား အခြေအနေကောင်းမွန်ကြ သေး၏။

ဆုံလည်တံခါးများစိုက်ထူရန် အသုံးပြုသော သံဆုံနှစ်ခုနှင့် အခြားသံချောင်းသံပြားများမှာမူ အရေ အတွက် များလှသည်။ အထူးဖော်ပြရန် မလိုအပ်ဘဲသဖြင့် မဖော်ပြလိုက်တော့ချေ။



၂၁၇၇ ၁၅။ ။ သံထည်ပစ္စည်းအမျိုးမျိုး



၁၁၇၇ ၁၆။ ။ ကြေးရံချား

သတ္တုနှင့် အခြားပစ္စည်းများ

သတ္တုနှင့် အခြားပစ္စည်းများဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ပစ္စည်းများသည် များသောအားဖြင့် လက်ဝတ်လက်စားများနှင့် အလှအပပြုပြင်ရာတွင် အသုံးပြုသောပစ္စည်းများ ဖြစ်ကြပေသည်။ ရွှေထည်များအနေဖြင့် လက်စွပ် ခြောက်ကွင်းကို အမှတ် (၈) ကုန်းသဗျိုင်းမှ တူးဖော်ရရှိခဲ့ပါသည်။ လက်စွပ်များမှာ မောင်းကွင်းလက်စွပ်များဖြစ်၍ အချယ်အလှယ် မပါချေ။ ကလေးဝတ်တစ်ကွင်းကလွဲလျှင် အားလုံးလိုလို လူကြီးဝတ်ချည်းဖြစ်ဟန် တူပေသည်။ ယင်းတို့၏ အချင်းသည် အကျယ်ဆုံး တစ်လက်မနီးပါးမှ ငါးလက်မသာသာရှိကြ၏။ လူကြီးဝတ်လက်စွပ်တစ်ကွင်းကို ဆောက်ဖြတ်ထားပေသည်။ ထိပ်တစ်ဖက်တစ်ချက်စီတွင် သုံးပွင့်ဆိုင်အပေါက် သုံးပေါက်ဖောက်ထားသော အလျား တစ်ပေ သုံးလက်မ၊ အနံလက်မဝက်ရှိ ရွှေပြားတစ်ခုကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ယင်းကို မည်သို့အသုံးပြုကြောင်း သေချာစွာမသိနိုင်သော်လည်း လည်ပင်း၌ပတ်၍ ဝတ်ဆင်မည်လောဟု တွေးတောရပေသည်။

အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာဖြစ်နေသော ငွေဖလားတစ်လုံးကိုလည်း အမှတ် (၈) ကုန်းသဗျိုင်းရာမှ ရရှိခဲ့ပေသည်။ ယင်းတွင် အညိုများ လွန်စွာတက်နေသော်လည်း အနားရေးပတ်လည်တွင် ဗိမ္မာပြောက်များ၊ မတ်ရင်စင်းငယ်ကလေးများနှင့် သစ်ရွက်သဏ္ဌာန် အချယ်အလှယ်များကို ပြုလုပ်ထား၏။

အလှအပ ပြင်ဆင်ရာ၌ အသုံးပြုသော ကြေးမုံအပိုင်း သုံးချပ်ကိုလည်း အမှတ် (၆) ကုန်းနှင့် အမှတ် (၈) ကုန်း တို့မှ တူးဖော်ရရှိခဲ့သည်။ သုံးချပ်လုံးတွင် လက်ကိုင်များပါရှိကြ၏။ (ဓာတ်ပုံ ၁၆ ရှု)။

ကြေးချူသုံးလုံး ရရှိခဲ့ရာတွင် အကြီးဆုံးအလုံးသည် အောက်ကား အထက်ရှူး၍ ကြာဖူးသဏ္ဌာန်ရှိပြီးလျှင် အချင်းတစ်လက်မကျော်ကျော် ရှိသည်။ ထိပ်တွင် တွဲလွဲဆွဲစရာ ကွင်းတပ်ထား၏။ အလတ်စားတစ်လုံးသည် ဝိုင်းမျောပုံရှိ၍ ခရုပတ်ငယ်များ အကြွချယ်လှယ်ထားသည်။ အတွင်း၌ အဆန်ရှိသည့်ပြင် မြေကြီးများဖြင့် ပိတ်ဆို့မနေသောကြောင့် အသံမြည်၏။ အငယ်ဆုံးတစ်လုံးသည် ဆီးသီးအရွယ်ခန့်ဖြစ်၍ အချယ်အလှယ်မပါချေ။

သဗျိုင်းကုန်းနေရာဖြစ်သော အမှတ် (၈) ကုန်းမှပင် ကြေးကွင်းတစ်ခုနှင့် ကြေးလက်ကောက်တစ်ကွင်းရရှိခဲ့သည်။ ကြေးကွင်းသည် အချင်းတစ်လက်မခွဲခန့်ရှိ၍ အခြယ်အလှယ် မပါရှိချေ။ ကြေးလက်ကောက်မှာမူ အချင်း နှစ်လက်မဖြစ်၍ အဖုကလေးများ နှစ်တန်းခြယ်လှယ်ထားသည်။

ကြေးတိုးငယ်အပဲ့တစ်ခုကို အမှတ် (၁၂) ကုန်းမှ ရရှိခဲ့သည်။ ယင်းသည် ကွမ်းအစ်သဏ္ဌာန်ရှိဟန်တူ၍ အခြေဖက်တွင် အပြင်သို့ အစွန်းထုတ်ထား၏။

ဟန်လင်းဒင်္ဂါးများ

တူးဖော်ရာမှ အောက်ပါအတိုင်း အမှတ်လက္ခဏာပါသော ငွေပြာဝိုင်း (၁၆) ဒင်္ဂါးများ တူးဖော်ရရှိခဲ့သည်။ (ဓာတ်ပုံ ၁၇ နှင့် ၁၈ ရှု)

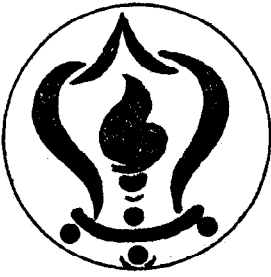
ကုန်းအမှတ်	မြေလွှာအမှတ်	ဒင်္ဂါး
၁	၂	၁၂
၁	၅	၁
၃	၂	၁
၈	၂	၄
၁၀	၂	၁
စုစုပေါင်း		၁၉ ပြား



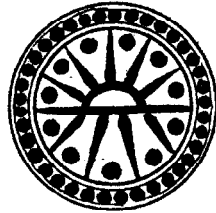
စာတ်ပုံ ၁၇။ ။ ဟန်လင်းကြီး ဒဂုံမြို့ (ချက်နာဘက်)



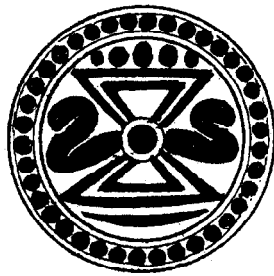
စာတ်ပုံ ၁၈။ ။ ဟန်လင်းကြီး ဒဂုံမြို့ (ကျောဘက်)



ပုံ (၁)



ပုံ (၂)



ပုံ (၃)

သို့ပုံ ၁၃။ ။ ခပ်ကီးပုံမျှား

ပညာပဒေသာ (တွဲ ၃၊ ပိုင်း ၃)
ဟန်လင်းမြို့တောင်

ရရှိသောကုန်းများကို စိစစ်ကြည့်လျှင် အမှတ် (၁) ကုန်းသည် နန်းတော်မြို့ရိုးနေရာ တစ်နည်းအားဖြင့် လူနေရပ်ကွက်ဖြစ်၏။ ယင်းနေရာမှ ဒင်္ဂါးပြား ၁၂ ပြားရရှိခဲ့ပေသည်။ အမှတ် (၃) ကုန်းသည် တောင်ဘက်မြို့ရိုး အပြင်ဘက်ရှိ ကတုတ်တစ်ခုဖြစ်၍ ယင်းမှ ဒင်္ဂါး တစ်ပြားရရှိခဲ့သည်။ အမှတ် (၈) ကုန်းသည် သင်္ချိုင်းရာဖြစ်၍ ယင်းမှ ဒင်္ဂါးလေးပြား ရရှိသည်။ အမှတ် (၁၀) ကုန်းမှာ တောင်ဘက်မြို့ဝင်ပေါက်ဖြစ်၍ ယင်းမှ ဒင်္ဂါးတစ်ပြားရရှိသည်။

ဒင်္ဂါးများကို ဖော်ထုတ်ပေးခဲ့သည့် မြေလွှာများကို ဆန်းစစ်လျှင် အားလုံးလိုလို မြေလွှာ (၂) ပြို့ပျက်လွှာမှဖြစ်၍ အမှတ် (၁) ကုန်း မြေလွှာ (၅) ဖြစ်သော အောက်ဆုံးမြေလွှာမှ ဒင်္ဂါးတစ်ပြား ရရှိခဲ့သော်လည်း ယင်းသည် အပူရှိန် အတိုးအလျော့ကြောင့် မြေလွှာအက်ကွဲပြီး အောက်ဆုံးအလွှာသို့ ရောက်ရှိသွားဟန်တူပေသည်။ သာမန်အားဖြင့် လူနေမှုအဆောက်အအုံကြီး ရုတ်တရက်ပြိုပျက်သွားသောကြောင့် ပျက်စီးမှုအလွှာတွင် ထိုကဲ့သို့ ဒင်္ဂါးများ ရောက်ရှိသွားခြင်းသာ ဖြစ်နိုင်စရာဖြစ်ပေသည်။

ဟန်လင်းတူးဖော်မှုများမှတွေ့ရသော ဒင်္ဂါးများသည် အရွယ်အစားအားဖြင့် အချင်း တစ်လက်မသာသာရှိ၍ ယခုခေတ်သုံး ငွေဒင်္ဂါးများအရွယ်ခန့်သည် အကြီးဆုံးဖြစ်၏။ အချင်း တစ်လက်မ မရှိတော့ အရွယ်သည် အလတ်စား ဒင်္ဂါးဖြစ်၍ ယင်းအရွယ်အစားရှိသော ဒင်္ဂါးများကို အများဆုံးရရှိခဲ့၏။ အငယ်စား ဒင်္ဂါးသည် အချင်း လက်မဝက်သာသာ ရှိသည်။ အငယ်ဆုံးဒင်္ဂါးမှာမူ အချင်းလက်မဝက်သာရှိ၏။

ဒင်္ဂါးများကို မျိုးခွဲလေ့လာရာတွင် အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရပေသည်။ (ဆွဲပုံ ၁၃ ရှု)။

အမှတ် (၁) အမျိုးအစား

အကြီးဆုံးဒင်္ဂါး လေးပြားတွင် မျက်နှာဖက်၌ သီရိဝိဇ္ဇာအတွင်း ခရုသင်းပုံ၊ ခရုသင်း၏အောက်တည့်တည့်တွင် ဗိန္နုပြောက်တစ်ခု၊ သီရိဝိဇ္ဇာ ၏ အောက်တည့်တည့်တွင် ဗိန္နုပြောက်သုံးခုစီ ပါရှိသည်။

ကျောဘက်တွင် အဒ္ဓဗီဌနှင့် ယင်း၏ထိပ်တစ်ဖက်တွင် ဗိန္နုပြောက် သုံးပြောက်၊ ဒင်္ဂါး၏ အစွန်းပတ်လည်တွင် ဗိန္နုပြောက် အခြယ်အလှယ်ပါရှိသည်။

အမှတ် (၁) ဒင်္ဂါးမျိုးသည် ဦးအောင်သော်၏ “ ဗျူဒင်္ဂါးများ ” ဆောင်းပါးပုံအမှတ် (၁) နှင့် ဆင်ဆင်တူသည်။* ဦးအောင်သော် ဆောင်းပါးလာ ပုံအမှတ် (၁) သည် သရေခေတ္တရာ၌တွေ့ရသော ဒင်္ဂါးများဖြစ်ကြ၍ ယင်းတို့တွင် မျက်နှာဖက်၌ သီရိဝိဇ္ဇာ ပုံ ပါရှိသော်လည်း ယင်း၏ အောက်တည့်တည့်၌ ဗိန္နုပြောက် သုံးစက် မပါချေ။ တစ်ဖန် သီရိဝိဇ္ဇာ ၏ ဘေးတစ်ဖက်တစ်ချက်တွင် ဗိန္နုပြောက်တစ်လုံးစီ ပါ၏။ ဟန်လင်းဒင်္ဂါးများ၌မူ သီရိဝိဇ္ဇာ ၏ အောက်တည့်တည့်၌ ဗိန္နုပြောက်တစ်ခု ပါရှိပေသည်။

ဟန်လင်း အမှတ် (၁) ဒင်္ဂါးအမျိုးအစား လေးပြားရရှိခဲ့သည်။

အမှတ် (၂) အမျိုးအစား

အလတ်စားဒင်္ဂါးများ၏ မျက်နှာဖက်တွင် သီရိဝိဇ္ဇာအတွင်း အစက်သုံးစက် ဒေါင်လိုက်တန်းလျက် သီရိဝိဇ္ဇာ ၏ လက်ယာဘက်ဘေးတွင် အဒ္ဓဗီဌ၊ လက်ဝဲဘက်ဘေးတွင် စကြာ၊ စကြာ၏အထက်တွင် အစက်သုံးစက်၊ သီရိဝိဇ္ဇာ ၏ အထက် လက်ယာဖက်ထိပ်တွင် နေ၊ လက်ဝဲဖက်ထိပ်တွင် လ သင်္ကေတများ ပါရှိသည်။ ကြောဖက်တွင် တက်နေဝန်းပုံ ပါရှိ၏။

* အောင်သော် (၁၉၆၂)၊ ၁၀၅-၁၀၇။

အမှတ် (၂)အမျိုးအစားဒင်္ဂါးမျိုးသည် ဦးအောင်သော်၏ ပျူဒင်္ဂါးဆောင်းပါးပါ ပုံအမှတ် ၄ အတိုင်းဖြစ်၍ စုစုပေါင်း (၁၂)ပြား တစ်နည်းအားဖြင့် အများဆုံးရရှိခဲ့ရာ ဦးအောင်သော်ရေးသားထား တိသကဲ့သို့ ဟန်လင်းမှ ဤအမျိုးအစား အများဆုံးရရှိခဲ့သည်ဆိုသည်အချက်နှင့် ဤအမျိုးအစားကိုပင် ဟန်လင်းဒင်္ဂါးဟု ခေါ်စမှတ်ပြုသည်ဆိုသော အချက်များမှာ မှန်ကန်နေကြောင်း မြေလွှာအထောက် အထားမှ ရရှိခဲ့သောအချက်က ထောက်ခံနေပေသည်။

ယခု ဟန်လင်းကျောက်စာရုံ ကျောက်စာတိုင်အမှတ် (၁) သည် ခရစ်နှစ် ၈-၁၀ ရာစုခေတ်က အရေးအသားမျိုး ပါရှိသည်ဟု ကျောက်စာဝန်ဟောင်း ဦးမြကပင် ခန့်မှန်းသည်။

အထက်ပါ ကျောက်စာများမှလွဲ၍ ဟန်လင်းကျောက်စာရုံ ကျောက်စာတိုင် အမှတ် (၉)ဖြစ်သော ပျူရုပ်များနှင့် စာအနည်းငယ်ပါသည့် ကျောက်ချပ်ကြီးရှိ စာများမှာမူ မှေးမှိန်ကုန်ကြပြီဖြစ်သော်လည်း ဖတ်ရှု၍ ရသမျှတွင် ခရစ်နှစ် ၉-၁၀ ရာစုထက် နောက်ကျဟန်မတူကြောင်း ကျောက်စာဝန်ဟောင်းဦးမြ က ခန့်မှန်းသည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော ကျောက်စာအရေးအသားများအရ ဟန်လင်းတွင် ပျူယဉ် ကျေးမှုသည် ခရစ်နှစ် လေးရာစုမှ ကိုးရာစုတိုင်အောင် ထွန်းကားခဲ့ဟန်တူပေသည်။

ကျောက်စာအထောက်အထားများကလွဲလျှင် ဟန်လင်းတူးဖော်မှုများမှ ရရှိခဲ့သော အက္ခရာအရေး အသားပါရှိသည့် အိုးခြမ်းကွဲများ၊ အုတ်ခဲစာများ၊ တံဆိပ်ရာများအားဖြင့်လည်း ခုနစ် သက္ကရာဇ်ကို ဝိုင်းခြားလေ့လာနိုင်သေးသည်ဖြစ်ရာ ဤစာတန်းပါ မြေအိုးမြေခွက်များ ခေါင်းစဉ်အောက်၌ ဖော်ပြခဲ့သော “ ဣဇ္ဇိ ဇဉ္ဇိ ” ဟူသည့် အရေးအသားပါရှိသော အိုးခြမ်းကွဲငယ်ကို ဖတ်ရှုလေ့လာသောအခါ ယင်း အရေးအသားသည် ခရစ်နှစ် ၄-၅ ရာစုခေတ်က အရေးအသားဖြစ်ကြောင်း ကျောက်စာဝန်ဟောင်း ဦးမြနှင့် ပဏ္ဍိတ်ဦးဖေတို့က ခန့်မှန်းကြပါသည်။

၁၉၆၅-၆၆ ခုနှစ် ဟန်လင်းတူးဖော်မှု အမှတ် (၁၂) သင်္ချိုင်းဂူ၏ မြေလွှာ အမှတ် (၁)မှ ရရှိ သော ဃောဒေါနံ ဟူသည့် အရေးအသားပါရှိသော ကျောက်တံဆိပ်ရာကလေးကိုလည်း ကျောက်စာဝန် ဟောင်း ဦးမြနှင့် ပဏ္ဍိတ်ဦးဖေတို့ကပင် ခန့်မှန်းပေးကြပါသည်။ *

တစ်ဖန် အမှတ် (၂)ကုန်းဖြစ်သော နန်းတော်ရာတူးကွက်မှ ရရှိသည့် အုတ်ခဲပေါ်ရှိ ရ ကောက် အက္ခရာကို ခရစ်နှစ် ၄-၅ ရာစုအဖြစ်လည်းကောင်း (ဓာတ်ပုံ ၁၉ ရှု)၊ အမှတ် (၁၁)ကုန်း အရှေ့ မြို့ဝင်ပေါက်မှရရှိသော အိုးခြမ်းကွဲကလေး နှစ်ခုပေါ်ရှိ ဝ နှင့် ည အက္ခရာများကို ခရစ်နှစ် ၆ - ၈ ရာစုအဖြစ်လည်းကောင်း၊ အမှတ် (၂)ကုန်း အုတ်ခဲပေါ်ရှိ သ အက္ခရာကို ခရစ်နှစ် ၉-၁၀ ရာစု အဖြစ်လည်းကောင်း ကျောက်စာဝန်ဟောင်း ဦးမြနှင့် ပဏ္ဍိတ်ဦးဖေတို့ကပင် ခန့်မှန်းကြသည်။ (ဓာတ်ပုံ ၁၉ ရှု)။

ဤတူးဖော်မှုများမှ အထောက်အထားများကို အထက်ပိုင်းမြေလွှာများမှ ရရှိခဲ့သည်သာများသဖြင့် ယင်းတို့အရ ဟန်လင်းယဉ်ကျေးမှုသည် လေးရာစုမတိုင်မီက စတင်ဟန်ရှိ၍ လေးရာစုမှ ကိုးရာစုထိအောင်

* Dani 228-9 ပါ ကမ္ဘောဒီးယားတောင်ပိုင်း Oc-Eo မြို့ဟောင်းက ဃောဒေါနံ စာတန်းပါ တံဆိပ်ရာများအားဖြင့် ခေတ်ပိုင်းခြားထားခြင်းနှင့်လည်း ကိုက်ညီလျက်ရှိပါသည်။

ဖွံ့ဖြိုးထွန်းကားခဲ့လိမ့်မည်ဟု ခန့်မှန်းရပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဤခန့်မှန်းချက်သည် ကျောက်စာများအရ ခန့်မှန်းထားသည့် အချိန်ကာလနှင့်လည်း ကိုက်ညီလျက်ရှိပေသည်။ ဤအချက်ကို ပိုမိုရှင်းလင်းစေရန် အောက်ပါအထောက်အထားများကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်ပေသေးသည်။

ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်း တူးဖော်မှုမှရရှိခဲ့သော ရေဖြန်းအိုးလည်တံတစ်မျိုးကို *ဟန်လင်းမှလည်း ရရှိခဲ့သည်။ အိန္ဒိယပြည် ဖေလီမြို့၏ အရှေ့မြောက် မိုင် ၆၀ အကွာရှိ ဟသိန္ဒနူပူရမြို့ဟောင်း တူးဖော်မှုမှလည်း ရရှိခဲ့သည်။** ဟသိန္ဒနူပူရမှ ရေဖြန်းအိုးလည်တံသည် ဟသိန္ဒနူပူရယဉ်ကျေးမှု၏ စတုတ္ထခေတ်ပိုင်းအတွင်း ကျရောက်၍ ခရစ်မတိုင်မီ ၂ ရာစုမှ ခရစ်နှစ် ၃ ရာစုအကုန်အထိ ခန့်မှန်းထားသည်။*** ဟန်လင်းအိုးခြမ်းကွဲများတွင် ခွေးသွားစိတ်ပြုလုပ်ထားသော အီးကိုအိုးပေါ်၌လှိုထားသဖြင့် ညီညာနေသော ချိုင့်ရာကလေးများသဏ္ဌာန်ရှိနေသည်ဟု ဤစာတန်း မြေအိုးမြေခွက်အခန်းတွင် ဖော်ပြထားခဲ့ပါသည်။ ဤအချယ်အလှယ်မျိုးကို ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်း၌လည်း တွေ့ရ၍ အိန္ဒိယပြည်အရှေ့ဘက်ကမ်း ပွန်ဒီချယ်ရီမြို့အနီးရှိ အရိကမေဌအရပ်ကို တူးဖော်ရာ၌အဓိကတွေ့ရှိရသည်။**** အဆိုပါအချယ်အလှယ်မျိုးကိုအရိကမေဌ တူးဖော်မှုနေရာအနီးတွင် တွေ့ရခြင်းဖြစ်သည်။ အရိကမေဌ ယဉ်ကျေးမှုကို ခရစ်နှစ် ၂ ရာစုမှစတင်သည်ဟု ခန့်မှန်းထားပေသည်။***** အကယ်၍ အိန္ဒိယမှ အထက်ပါအိုးအင်နှင့် အချယ်အလှယ်များကို အတုယူရသည်ဆိုလျှင် အချိန်ကာလအားဖြင့် ဟန်လင်းမှ အိုးအင်အဆင်တန်ဆာများသည် အနည်းငယ် နောက်ကျမည်မှာ သေချာသည်။

အထက်ပါအချက်အလက်များကို ပေါင်းစပ်လိုက်လျှင် ဟန်လင်းယဉ်ကျေးမှု ထွန်းပေါ်စခေတ်ဦး၏ သက္ကရာဇ်အတိအကျကို လောလောဆယ်ခန့်မှန်းရန် မလွယ်ကူသော်လည်း ခရစ်နှစ် ၃ ရာစုသာသနာလောက်မှစ၍ မြို့ပြတည်ထောင်ကာ အခြေတကျနေလာခဲ့ကြပြီး ခရစ်နှစ် ၄ ရာစုမှ ၉ ရာစု အကြားကာလတွင် ထွန်းကားစည်ပင်ခဲ့ဟန်တူသည်ဟု ခန့်မှန်းနိုင်သည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ဗိဿနိုးယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားစအချိန်က ဟန်လင်းယဉ်ကျေးမှု စတင်ပြီ၊ မစတင်ပြီကို မသိနိုင်သေးသော်လည်း ဗိဿနိုး မပျက်မီတွင် ဟန်လင်းယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားလာ၍ ဗိဿနိုးပျက်ပြီးသည့်နောက်တွင်လည်း ဟန်လင်းယဉ်ကျေးမှုသည် မပျက်သေးကြောင်း ခန့်မှန်းနိုင်သည်။ အထက်ပါခန့်မှန်းချက်များကို အတည်ပြုရန် သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်နိုင်ရန်အတွက် ဟန်လင်းမှရရှိသော မီးသွေးများကို ရေဒီယိုကာဗွန် ဓာတ်ခွဲလေ့လာနိုင်ရန် စီစဉ်လျက်ရှိသည်။

* ဟန်လင်း ယဉ်ကျေးမှုကို သုံးသပ်ချက် *

ဟန်လင်းတွင် ပျူတို့သည် မည်သည့်အချိန်မှစတင်၍ နေထိုင်လာခဲ့ကြကြောင်း အတိအကျမသိရှိနိုင်ချေ။ သို့သော် ယင်းတို့သည် မြို့ပြတည်ထောင်မှုကို ခရစ်နှစ် ၄ ရာစုနှင့် ၉ ရာစုအကြားတွင် များစွာစည်ပင်ဖွံ့ဖြိုးခဲ့ကြဟန် တူပေသည်။ မြို့ရိုးများ တည်ဆောက်ခြင်း၊ မြို့ပေါက်ဖောက်လုပ်ခြင်း၊ လမ်းပန်း

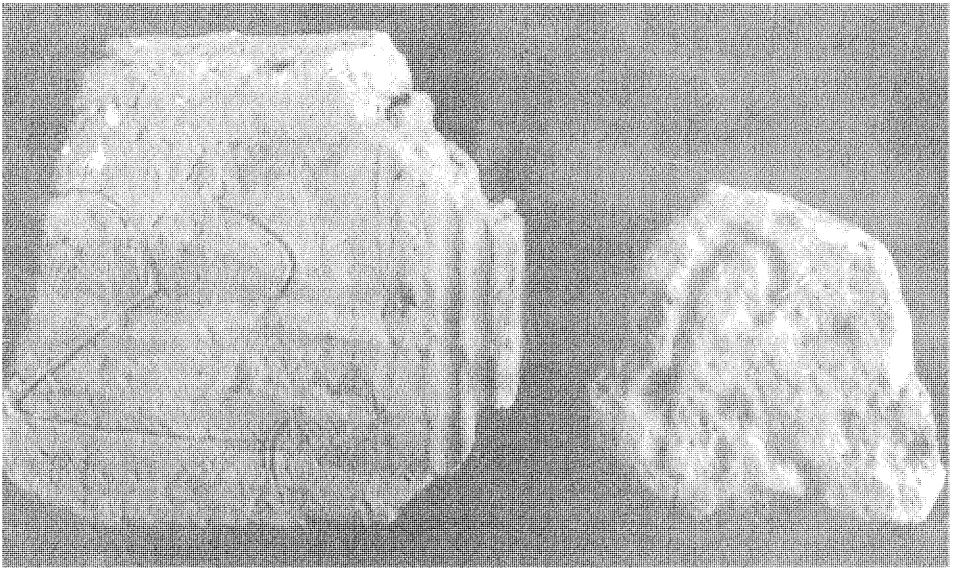
* Aung Thaw (Ms), *op, eit.* fig. 66, type 44.

** Lal, fig. 20, XV. a, b.

*** *ibid*, 23.

**** Wheeler, pl, XXV, XXVI,

***** *ibid* , 24 & 36.



ဓာတ်ပုံ ၁၉။ ။ အမှတ် (၂) ကျွန်း နန်းတော်ရာမှရသော ရ နှင့် ဆ အက္ခရာများပါသည့် အုတ်ခဲနှစ်ချပ်

အဆက်အသွယ် ဖောက်လုပ်အသုံးပြုခြင်း၊ လူနေနှင့် အခြားဓလေ့ထုံးတမ်း အဆောက်အအုံများကိုလည်း ကြီးမားသောအုတ်များကိုသုံး၍ ထူထည်ခိုင်ခံ့စွာ ဆောက်လုပ်ခဲ့ခြင်းတို့ ရှိကြ၏။ ယင်းတို့သည် ဗိသုကာ ပညာကိုလည်း ကောင်းစွာတတ်ကျွမ်းကြကြောင်း ယင်းတို့၏ ကြွင်းရစ်သမျှ အဆောက်အအုံများကို ထောက်ထား၍သိရှိရ၏။ အဆောက်အအုံများကို အလိုရှိရာ ပုံသဏ္ဌာန်ရရှိအောင် ဆောက်လုပ်နိုင်ရုံမျှမက အချို့ အဆောက်အအုံများကိုလည်း အတွင်း၌ သရွတ်ကိုင် မွမ်းမံအသုံးပြုခဲ့ဟန်တူသည်။

အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ဟန်လင်းပျူလူမျိုးတို့သည် လယ်ယာထွန်ယက်၍ စပါး စိုက်ပျိုးသူများ၊ ဗိသုကာများ၊ ပန်းရံများ၊ ပန်းတည်းဆရာများ၊ လက်သမားများ၊ ကျောက်ဆစ်ဆရာများ၊ ပုတီးလက်ကောက် လုပ်တတ်သူများ၊ ရွှေငွေပန်းထိမ်ဆရာများ၊ အိုးထိန်းသည်များအပြင် စာပေတတ် ကျွမ်းသူများအဖြစ်လည်း အသက်မွေးခဲ့ဟန် ရှိသည်။ လူနေမှုတွင် မရှိမဖြစ်သော ရေ ရရှိရေးအတွက်လည်း တစ်ဖက်ဆည်ကန်ပြုလုပ်၍ ကောင်းစွာစီမံနိုင်ခဲ့ကြသည်။

မြို့ပြကာကွယ်ရေးတွင် ဓား၊ လှံ၊ လေး၊ မြားများကိုသာမက အဝေးပစ်သံတုံးများနှင့် ငြောင့်များကိုပါ သုံးတတ်ကြ၏။ မြို့ပြကာကွယ်ရေးတပ်များလည်း ရှိခဲ့ဟန်တူသည်။

လူတို့ သေလွန်သောအခါ များသောအားဖြင့် လူသေကို မီးရှို့၍၊ အရိုးနှင့်ပြာကို မြေအိုးအတွင်း မြေကြီးနှင့် ရောထည့်ကာ အထူးတလည် ရည်ရွယ်ဆောက်လုပ်ထားသော သင်္ချိုင်းဂူများ ပတ်လည်တွင် မြေဖိုမြှုပ်နှံထားတတ်ကြသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ လူသေကို လူသေအလောင်းအတိုင်းလည်း မြှုပ်နှံကြ၏။ အရိုးအိုးများကို မြှုပ်နှံရာ၌ အရိုးအိုး ငါးလုံး ဆယ်လုံးရမှသာ တစ်ကြိမ်တည်း စုပေါင်းမြှုပ်နှံတတ်ကြသည်။ ယဉ်ကျေးမှုရေးရာတွင်လည်းကောင်း၊ ဗိသုကာပညာ၌လည်းကောင်း၊ အိုးအင်ခွက်ယောက်နှင့်ပုတီးလည်ဆွဲ ပြုလုပ်မှု ဒင်္ဂါးဝိုင်းများပြုလုပ်မှုစသည့် အတတ်အညာရပ်များ၌လည်းကောင်း၊ အရိုးအိုးမြှုပ်နှံသည့် ဓလေ့၌ လည်းကောင်း ဟန်လင်းပျူတို့သည် ဗိသုန်းပျူတို့နှင့် ရင်းနှီးစွာ အဆက်အသွယ်ရှိကြ၏။ ထို့ပြင် ဟန်လင်း

ပျူတို့သည် ဗိဿနိုးပျူတို့ထက် ချမ်းသာကြွယ်ဝကြသဖြင့် ရွှေငွေ ကျောက်ရိုင်း အဆင်တန်ဆာများကိုပါ ဝတ်စားဆင်ယင်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ချမ်းသာကြွယ်ဝကြသည့်အလျောက် အလှူအတန်းပေးကမ်းနိုင်ကြသဖြင့် **ဃာဒေါန** ဟူသော ဘွဲ့အမည်အရည် ရရှိခဲ့ကြသူများလည်း ရှိခဲ့ကြဟန်တူသည်။ စာပေဗဟုသုတဖက်တွင်လည်း နှုတ်ကြသူများရှိကြသဖြင့် “**ဣဇ္ဇိဇ္ဇိ**” ဟူသောဘွဲ့အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသူများ ရှိခဲ့ကြသည်။

စေတီပုံသဏ္ဌာန် အိုးအပုံးတစ်ခုကို တွေ့ရသဖြင့်လည်းကောင်း၊ အမရဝတီ နာဂဇုနကုဏ္ဍနှင့် ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်းရှိ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံမျိုးကို သင်္ချိုင်းဂူများအဖြစ် တွေ့ရသဖြင့် လည်းကောင်း၊ သနားခြင်းကြောင့် သူတစ်ပါးတို့အား ပေးကမ်းစွန့်ကြ လှူဒါန်းတတ်သူများ ရှိကြောင်းသိရသဖြင့်လည်းကောင်း ဟန်လင်း၌ ဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားပြီဟု ဆိုနိုင်ပေသည်။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ၏ရုပ်တု၊ ဆင်းတုတော်များ တူးဖော်ရရှိခြင်း မရှိသဖြင့် ထွန်းကားသောဗုဒ္ဓဘာသာသည် ရုပ်တုဆင်းတု ကိုးကွယ်သည် ဘာသာ ဟုတ်ဟန်မတူချေ။ [အမှတ် (၁၀) ကျမ်း မြို့ပေါက်ရှိ ကျောက်ရုပ်မျက်နှာသည် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်၏မျက်နှာဟု အတိအကျ မဆိုနိုင်ပေ။]။

ခရစ်နှစ် ရှစ်ရာစုနှင့် ကိုးရာစုကြားကာလတွင် ဟန်လင်းမြို့ဟောင်းသည် မီးလောင်၍ ရုတ်တရက် ပျက်စီးခဲ့ရဟန်တူ၏။ မီးလောင်ရသည့်အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ သမိုင်းထွက်စကားရပ်များက ပြာပူမိုးရွာခြင်းကြောင့်ဟူသော ဆိုသည်။ ရန်သူတိုက်ခိုက်ခြင်းကြောင့်ဟု မဆိုချေ။ ပြင်ပမှ ရန်သူဝင်ရောက်ကြောင်း ပြဆိုနိုင်သည့် ဟန်လင်းယဉ်ကျေးမှုနှင့်မတူသော ယဉ်ကျေးမှုလက္ခဏာ အသစ်အဆန်းများကိုလည်း မြေလွှာအထောက်အထားဖြင့် မတွေ့ရခြင်းကြောင့် မီးလောင်မှုဖြစ်ပွားရခြင်းသည် ရန်သူတိုက်ခိုက်ခြင်းကြောင့်ဟု တထစ်ချမဆိုနိုင်ချေ။ မီးလောင်ပြီးသည့်နောက်တွင် အသစ်တစ်ဖန် ပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း မရှိကြောင်း မြေလွှာအထောက်အထားများအရ သိရ၏။ မီးလောင်ကျွမ်းပင် လောင်ကျွမ်းငြားလည်း ယဉ်ကျေးမှုမှာ ရုတ်တရက်ဆိတ်သည့်ပျောက်ကွယ်သွားဟန် မရှိချေ။ ခရစ်နှစ် ၉ - ၁၀ ရာစုနှင့် ပုဂံခေတ်ဦးတိုင်အောင်ပင် ဟန်လင်း၌ ပျူတို့သည် နောက်တစ်ကြိမ် မြို့ကြီးပြကြီး ထူထောင်ခြင်း မပြုကြစေကာမူ ကျေးရွာများ၌ ဆက်လက်နေထိုင်ခဲ့ကြဟန် ရှိသည်။

ဤ ဖော်ပြပါအချက်တို့မှာ ၁၉၆၅-၆၆ ခုနှစ် စတုတ္ထအကြိမ် တူးဖော်စဉ်က ဆောင်ရွက်ချက်များ၊ တွေ့ရှိချက်များပင် ဖြစ်ပေသည်။ ”

ကျေးဇူးတင်ရှိခြင်း

ဤစာတန်းအတွက် တူးဖော်မှုမှ စုဆောင်းရရှိခဲ့သော ကျောက်လက်နက်ပစ္စည်းများနှင့်ပတ်သက်၍ ကျောက်အမျိုးအမည် ခွဲခြားခြင်းဖြင့် ကူညီခဲ့သော ဒေါက်တာတီ၊ အီး၊ မောရစ် (ယခင် မန္တလေးဝိဇ္ဇာနှင့်သိပ္ပံတက္ကသိုလ်၊ ဘူမိဗေဒကထိက) အားလည်းကောင်း၊ ဟန်လင်းပျူကျောက်စာများနှင့် အုတ်ခဲစာ၊ ဆိုးခြမ်းကွဲစာ၊ စာပါသော ကျောက်တုံးတို့ကိုဖတ်ရှု၍ ခုနစ်သက္ကရာဇ် ခွဲခြားပေးသော ကျောက်စာဝန်ဟောင်းဦးမြအားလည်းကောင်း၊ ဆွဲပုံများ၊ ဇာတ်ပုံများနှင့် အခြားအကူအညီများပေးခဲ့ကြသော မန္တလေးမြို့၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနစုက လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက် ရုံးအဖွဲ့ဝင်များအားလည်းကောင်း အထူးကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ပါသည်။

ကျမ်းကျမ်းစာရင်း

- ၁။ ကုလား၊ ဦး။ မဟာရာဇဝင်ကြီး၊ ပထမအုပ်။ [မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနအသင်း ကျမ်းစဉ် (၅)]၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ၁၉၆၀။
- ၂။ ဖေမောင်တင်၊ ဒေါက်တာနှင့် ဒေါက်တာ ဇေ၊ အက်စ်၊ ဖာနီဇလ်။ ဓမ္မူပဉ္စဆောင်းကျမ်း။ [သုတေသနအသင်း စာစဉ်သစ် (၂)]၊ ၁၉၆၀။
- ၃။ မြကေတု။ စာပေတန်ဆောင်၊ ရန်ကုန်။ ၁၉၆၇ " ဟန်လင်းမြို့ဟောင်းနှင့် ယူသမိုင်း " စာမျက်နှာ ၂၆၉-၈၃၊ " ဟန်လင်းကြီးမြို့ သုတေသန " စာမျက်နှာ ၂၈၄-၉၅။
- ၄။ ဟန်လင်းကျောက်စာတိုက်၊ ကျောက်တိုင်နံပါတ် ၁၊ ၈၊ ၉၊ ၁၇။
ပုဂံမြို့တိုက် ကျောက်တိုင်နံပါတ် ၉၆၊ ပုံ ၂၇၁။
- ၅။ တောင်မြို့၊ ဦး (စည်သူကျော်ထင်)။ ဟန်လင်းသမိုင်းလင်္ကာ။ ရန်ကုန်၊ ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်၊ ၁၉၃၉။
- ၆။ တောင်သော်၊ ဦး။ " ပျူဒဂါးများ "၊ အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှု စာစောင်။ ၁ (၁၉၆၂) ၁၀၅-၁၂။
- ၇။ တောင်သော်၊ ဦး။ " ဒီသန်းမြို့ဟောင်း "၊ တက္ကသိုလ်ပညာ ပဒေသာစာစောင်၊ ၁၊ ၂ (၁၉၆၆-၇၊ ဇွန်လ) ၂၅၃-၃၀၁။
- ၈။ ဟန်လင်းထူးစော်မှုဆိုင်ရာ မှတ်စုစာအုပ်များ (ဌာနတွင်းသုံးရန်)။
- ၉။ *Archaeological Survey, Burma, Annual Report for the Year 1904-05, 1914-15*
- ၁၀။ *Aung Thaw, U. Excavations at Beikthano. (Ms), Rangoon, 1966 (in press)*.
- ၁၁။ *Dani, Dr.A.H. Prehistory and Protohistory of Eastern India, Calcutta 1960.*
- ၁၂။ — — — *Indian Palaeography , Oxford, 1963.*
- ၁၃။ *Lal, B.B. " Excavation at Hastinapura and Other Explorations, " Ancient India, 10 & 11, 1954 & 1955). 4-151.*
- ၁၄။ *Malleret, Louis. L' Archaeologic du Delta du Mekong, La Culture du Fou-non. Paris, Ecole Francaise D'Extreme-Orient, 1962, Texte et Planches.*
- ၁၅။ *Sankalia, Dr.H.D. Indian Archaeology Today, Bombay, Asia Publishing House, 1962.*
- ၁၆။ *Wheeler, R.E.M. " Arikamedu, " Ancient India, 2,(1946), 17-124.*
- ၁၇။ *Williamson, A. Burma Gazetteer, Shwebo District, Vol. A. Reprint. Rangoon, Gavernment Press, 1963.*